

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

Katolická teologická fakulta

Katedra pastoračních oborů a právních věd

Radomil Havlíček

**PROGRAM ZACHÁZENÍ A MOŽNOSTI ROZVOJE DUCHOVNÍHO  
ŽIVOTA U DROGOVĚ ZÁVISLÝCH MLADÝCH  
A PRVOTRESTANÝCH VE VĚZNICI HORNÍ SLAVKOV**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Dr. Vojtěch Eliáš

PRAHA 2006

**Poděkování:**

Děkuji vedoucímu práce Dr. Vojtěchu Eliášovi za odborné podnětné připomínky, jeho ochotu, trpělivost a čas.

Dále chci poděkovat své rodině za jejich podporu a trpělivost při mém studiu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Horním Slavkově dne:

Radomil Havlíček

.....  
vlastnoruční podpis

# OBSAH

<b>OBSAH .....</b>	<b>3</b>
<b>1. Ú V O D.....</b>	<b>5</b>
<b>2. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU .....</b>	<b>7</b>
2.1 SYNDROM ZÁVISLOSTI .....	7
2.2 TYPY ZÁVISLOSTI NA PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTKÁCH .....	7
2.3 DROGY A JEJICH ÚČINKY NA LIDSKÝ ORGANISMUS, CHOVÁNÍ A JEDNÁNÍ ČLOVĚKA .....	8
2.4. LEGALIZOVANÉ DROGY .....	8
2.4.1 <i>Alkohol</i> .....	8
2.4.2 <i>Nikotin</i> .....	8
2.4.3 <i>Kofein</i> .....	9
2.5 NELEGALIZOVANÉ DROGY .....	9
2.5.1 <i>Marihuana, hašiš</i> .....	9
2.5.2 <i>Opiáty</i> .....	10
2.5.3 <i>Halucinogeny</i> .....	11
2.5.4 <i>Ředidla</i> .....	11
2.5.5 <i>Stimulanty</i> .....	12
2.6 ČESKÁ DROGOVÁ SCÉNA .....	13
2.7 STRATEGIE PROTIDROGOVÉ POLITIKY.....	15
<b>3. NELEGÁLNÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY VE VĚZNICÍCH ČESKÉ REPUBLIKY PO ROCE 1989 .....</b>	<b>17</b>
3.1 DROGOVÁ ZÁVISLOST VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY .....	19
3.2 PROTIDROGOVÝ PROGRAM VE VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ ČESKÉ REPUBLIKY .....	21
3.3 PORADNA DROGOVÉ PREVENCE.....	22
3.4 KRIZOVÉ ODDĚLENÍ .....	23
3.5 BEZDROGOVÁ ZÓNA.....	24
<b>4. PROVOZNÍ ŘÁD ODDÍLU MLADÝCH A PRVOTRESTANÝCH ODSOUZENÝCH UMÍSTĚNÝCH V BEZDROGOVÉ ZÓNĚ, S VÝRAZNÝM POZITIVNÍM PŘÍSTUPEM K ÚČELU VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY VE VĚZNICI HORNÍ SLAVKOV.....</b>	<b>25</b>
4.1 ZAŘAZOVÁNÍ ODSOUZENÝCH .....	25
4.1.1 <i>Výřazování odsouzených</i> .....	26
4.1.2 <i>Vybavení oddílu</i> .....	26
4.1.3 <i>Stravování odsouzených</i> .....	26
4.1.4 <i>Výcházky a návštěvy odsouzených</i> .....	27
4.2 PROGRAMY ZACHÁZENÍ .....	27
4.2.1 <i>Motivační činitelé vnitřní diferenciacie</i> .....	28
4.2.2 <i>Oblasti programu zacházení</i> .....	29
4.2.3 <i>Doporučení a vyhodnocení programu zacházení</i> .....	29
4.2.4 <i>Statut sociálního pracovníka</i> .....	31
4.2.5 <i>Statut speciálního pedagoga</i> .....	32
<b>5. DUCHOVNÍ SLUŽBA VE VS ČR A JEJÍ ORGANIZACE .....</b>	<b>33</b>
5.1 NÁBOŽENSKÉ SVOBODY VE VĚZNICÍCH ČR .....	35
5.1.1 <i>Duchovní ve věznicích v ČR</i> .....	35
5.1.2 <i>Vězeňská populace z hlediska vyznání</i> .....	36

5.1.3 Realizace práva na poskytování duchovní služby.....	37
5.1.4 Právo účasti na jednotlivých aktivitách duchovní služby.....	37
5.2 PASTORACE U DROGOVĚ ZÁVISLÝCH.....	41
5.3 PASTORAČNÍ ROZHOVORY S DROGOVĚ ZÁVISLÝM.....	41
5.4 MORÁLNÍ A DUCHOVNÍ ASPEKTY ZNEUŽÍVÁNÍ DROG.....	42
5.5 ZODPOVĚDNOST CÍRKVE.....	43
<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>44</b>
<b>PŘEHLED POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....</b>	<b>46</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</b>	<b>47</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH:.....</b>	<b>48</b>
<b>ANNOTATION.....</b>	<b>59</b>

# 1. Ú V O D

**Evangelium Ježíše Krista vybízí a vede křesťany k službě všem lidem, kteří jsou v jakékoli nouzi. K nim patří i vězňové, i když nesou sami odpovědnost za porušení zákonů. Vedením milosrdenstvím sloužíme jim jako lidem obzvláště potřebným. Stojíme vedle nich jako stejní viníci před Bohem, kteří vědí o skutečnosti odpuštění skrze Pána Ježíše Krista. V této víře je vedeme k uznání vlastní viny, jejich břemeno jim pomáháme vést a přinášíme zvěst o Boží milosti a možnosti nového začátku.**

**(Preambule : Stanovy Vězeňské duchovní péče)**

**„Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“ (Mt 9,12)**

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral téma z vězeňského prostředí, drogová závislost u vězněných osob. Pojmy jako kriminalita, závislost na drogách se dostaly do našeho slovníku a zdá se, že v něm velmi rychle zdomácněly. Představují totiž sociální jevy, které se pro společnost staly problémem a pro občana ohrožení.

Historie odborného zkoumání drogové problematiky v České republice začíná v 60. letech 20. století. Pokračuje i po roce 1989, kdy se vězni snaží vedle zneužívání léčiv získat klasické drogy : pervitin, heroin, halucinogenní látky. Stoupá korupční tlak na vstupující osoby včetně personálu. Těchto aktivit se ujímají nejen jednotlivci, ale i organizované skupiny. Obchod s drogami je, stejně jako v minulosti, jednou z hlavních součástí černého obchodu mezi vězni.

Drogové závislosti vnáší do věznic sociálně patologické jevy probíhající latentně a skrytě. Některé se však mohou objevit velmi neočekávaně a překvapivě jak v rozsahu, tak v intenzitě, prostřednictvím šikany, agresivity, hromadné nekázně. Úměrně s nárůstem drogové kriminality roste potřeba přijímat a realizovat důsledná opatření. Aktivity vězeňství směřují zhruba ke třem cílům – zabránit průniku omamných a psychotropních látek do vězeňských objektů, rozvinout systém primární, sekundární a terciální prevence jedinců také řešit a léčit. Ústředním motivem Souboru protidrogových opatření ve výkonu vazby a trestu je proto ochrana vězněných osob před destruktivním vlivem drog a podpora jejich individuálního rozhodnutí pro život bez drog.

Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovávat jej k tomu, aby vedl řádný

život občana a tím i působil na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Důstojnost lidské osoby vyžaduje, aby jí bylo umožněno jednat svobodně na základě vlastního rozhodnutí, plnit povinnosti z vlastního popudu a angažovat se, a to tak, že každý jedná podle svého přesvědčení, úsudku a vědomí povinnosti, a nikoli na základě vnějšího donucovacího tlaku.

Závislost patří mezi nejdiskutovanější témata dnešní doby, a proto si uvědomuji, že jako křesťan nesmím zavírat oči a chovat se, jako by se mě tato problematika netýkala. Dotýká se nás všech bez rozdílu víry, pohledu na svět, stylu života, věku a zdraví.

Ve své práci se věnuji nejenom problematice závislosti na drogách, ale i možnostem pastorační péče u vybrané skupiny. Vzhledem ke svému postavení pracovníka věznice mohu cílovou skupinu vězňů hodnotit pouze na základě poznatků získaných mnou a ostatními specialisty věznice, a to do té míry, kam mne tato skupina má zájem pustit. V této práci jsem použil své osobní teoretické a praktické zkušenosti, dále jsem čerpal i z praktických zkušeností psychologů a kaplanů ve věznicích ČR..

Cílem bakalářské práce je optimalizace zpracovaných individuálních programů zacházení s odsouzenými a účelné propojení systému individuální, skupinové výchovné práce, pastorační možnosti, poradenské činnosti a využívání specializovaných zařízení zřízených v rámci Vězeňské služby u vyčleněné kategorie odsouzených, přicházejících do styku s drogou.

## 2. Teoretické zpracování problému

### Zneužívání a závislost na psychoaktivních látkách.

Závislost zpravidla přivádí postiženého člověka do tělesné, psychické a sociální bída a vede často k předčasné smrti...ničí důstojnost, protože narušuje sebeúctu a rozvrací akceptování takového člověka sociální sítí.<sup>1</sup>

Závislost lze chápat jako životní styl, jehož dominantou je preferenční zaměření na tuto látku. Projevuje se určitými příznaky, které přetrvávají po dobu 12 měsíců ( MKN-10, 1992).<sup>2</sup>

### 2.1 Syndrom závislosti

Spočívá na silné potřebě získat a užívat tuto látku. Tento stav bývá označován jako bažení, craving, neschopnost kontroly a sebeovládání ve vztahu k jejímu užívání, růstu tolerance, potřeba stále většího množství nebo častějších dávek.

Abstinenční syndrom, který je reakcí na snížení obvyklé dávky nebo na abstinenci, může mít různý charakter v závislosti na tyto psychoaktivní látky a může být rozdílně intenzivní. Potřeba drogy je dominantní, dochází k omezení všech ostatních zájmů a potřeb. Závislý jedinec vynaloží mnoho času, energie i finančních prostředků, aby získal potřebnou dávku, droga se stává nejvýznamnější hodnotou jeho života. Potřeba konzumace drogy stále přetrvává, přestože člověk ví o jejím škodlivém vlivu (často se o něm přesvědčil sám, uvědomuje si své potíže). Mnohdy závislému vadí užívání drogy, chtěl by to omezit, nebo dokonce přestat, ale nedokáže to.

### 2.2 Typy závislosti na psychoaktivních látkách

Jednotlivé psychoaktivní látky mají různé účinky a mohou vyvolat různý typ závislosti.<sup>3</sup> Somatická závislost je definována jako stav adaptace biologických funkcí organismu na příslušnou psychoaktivní látku, někdy doprovázený zvyšující se tolerancí (člověk k dosažení téhož efektu potřebuje stále větší dávku). Při vysazení drogy se projevuje abstinenčním syndromem. Ten může mít v závislosti na druhu látky různé příznaky, ale téměř vždy zahrnuje neklid, napětí a vegetativní potíže, jako je zvýšené pocení a třes<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Viz VÁGNEROVÁ Marie: Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2001. 547.

<sup>2</sup> Viz NEŠPOR Karel: Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2003. 14.

<sup>3</sup> Viz NEŠPOR Karel: Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2003. 26.

<sup>4</sup> Viz VÁGNEROVÁ Marie: Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2001. 549-550.

Psychická závislost se projevuje „obtěžně přemožitelnou touhou vzít svou dávku drogy“, potřebou užívat ji opakovaně a přesvědčením, že pokud by to neudělal, bude se cítit špatně. Úzkost a podrážděnost vyvolává i pouhá představa, že by svou dávku neměl. Závislý jedinec se naučil takto reagovat, zafixoval si, že mu droga něco přináší.

## **2.3 Drogy a jejich účinky na lidský organismus, chování a jednání člověka**

Všeobecně je za drogu považována látka, která v menší či větší míře ovlivňuje vnímání a chování člověka. Mnoha lidem se u slova droga vybaví látka jako heroin, kokain, LSD, marihuana, ale drog ve společnosti je ohromná spousta, patří sem také kofein čaje či kávy, alkohol, tabák a další látky, které se ve společnosti běžně užívají, ovlivňují chování člověka, ale jejich užívání není pokládáno za špatné a většinou je člověk nepovažuje ani za drogy.

## **2.4. Legalizované drogy**

### **2.4.1 Alkohol**

Alkohol je velmi starou drogou. Archeologické nálezy potvrzují, že již ve staré Číně před 6-7 tisíci lety vyráběli alkohol z obilí. Zmínky o jeho užívání pocházejí z Mezopotámie, Egypta, jsou i v Bibli. Je tomu tak např. v příběhu o Noemovi nebo Lotovi, který spáchá krvesmilstvo díky působení vína.

Alkohol patří mezi legální drogy a mnoho lidí si ani neuvědomuje, že se také jedná o drogu, a to o drogu mnohem nebezpečnější než je třeba marihuana. Většina lidí dokáže svoji potřebu alkoholu kontrolovat, jsou to tzv. příležitostní konzumenti, jenže v mnoha zemích je stále vážnějším problémem nadměrná spotřeba alkoholu<sup>5</sup>, která bývá často spojena s nehodovostí na silnicích, vraždami, sebevraždami, násilím a sexuálními delikty.

Alkohol ovlivňuje mozek dvěma způsoby. Je to anestetikum, které otupí smyslové vnímání a citění. Zároveň zpomaluje akce a reakce. Po alkoholu se člověk může cítit šťastnější, chytřejší a jistější. Nicméně je to stejná situace jako u všech ostatních drog, tento pocit má pouze ten, kdo je pod vlivem alkoholu. Ostatní vidí, že opak je pravdou. Dlouhodobou konzumací alkoholu dochází k poškození mozku a jater, žaludku a celého trávicího systému.

### **2.4.2 Nikotin**

Nikotin v tabáku je další hojně rozšířenou drogou. Tabák byl pro Evropany objeven až v roce 1492. Je svým původem rostlinou amerického kontinentu, kde kouření jeho listů

---

<sup>5</sup> VÁGNEROVÁ Marie: Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2001. 554-560.



bylo známo zřejmě celé tisíciletí. Indiáni nejen tabák kouřili, ale také žvýkali, šňupali a používali v kombinaci s jinými látkami.

Nikotin sám o sobě může mít povzbuzující účinky, člověk se po něm cítí mnohem bdělejší a aktivnější. Kouření<sup>6</sup> cigaret bývá často příčinou různých typů rakoviny (plic, hrtanu), ale také srdečních onemocnění, nemocí cév, dýchacího systému. Tyto nemoci jsou většinou způsobeny látkami obsaženými v tabákovém kouři: dehet, kysličník uhličitý, formaldehyd, dokonce i arsenik nebo kyanid.

### **2.4.3 Kofein**

Byl objeven v roce 1882 a je přítomen v mnoha rostlinách, které se odedávna používali k přípravě povzbuzujících nápojů. Vyskytuje se v semenech kávovníku a v listech čajovníku. Káva pochází ze zemí někdejší Arábie, kde se pije od nepaměti. Odtud se rozšířila do celého světa, hlavně do Jižní Ameriky. Největším producentem kávy na světě je Brazílie. Nápoj připravovaný z kávy je vedle čaje nejznámějším nápojem nejen pro svou chuť, ale především pro svůj povzbuzující účinek.

Čajovník pochází z oblasti jihovýchodní Asie, odkud se jeho pěstování rozšířilo do přilehlých oblastí. Pro některé země je čaj národním nápojem a pije se několikrát denně (Čína, Japonsko, Polsko, Anglie).

Při rozumné konzumaci kávy a čaje je denní dávka kofeinu přiměřené malá. Při velkém množství se mohou objevit vážné zdravotní problémy jako neklidný spánek a poruchy zažívání.

## **2.5 Nelegalizované drogy**

### **2.5.1 Marihuana, hašiš**

Jednou z nejstarších známých drog jsou produkty indického konopí, které je známé více než pět tisíciletí. Účinnou látkou v konopí je THC (tetrahydrokannabinol). Marihuana je směs ke kouření získaná z odřezaných rostlin, tyto části rostlin se po usušení kouří. Rostlina se však může přidávat i do nápojů, cukrovinek a pečiva.

Hašiš je čistá neředěná pryskyřice z vrcholků nejjemnějších samičích rostlin a obsah účinných látek v hašiši může být až desetinásobný ve srovnání s marihuanou.

Marihuana a hašiš se řadí mezi látky ovlivňující kvalitu psychické činnosti. Po marihuaně se člověk cítí uvolněný, klidný, je mnohem vnímavější k okolí, citlivěji vnímá hudbu, zvýrazňují se barvy a chutě. V porovnání s narkotiky oficiálně považovanými za přijatelnější (tabák, alkohol, léky) je marihuana efektivnější, mnohem levnější a relativně

---

<sup>6</sup> KALINA Kamil: Drogy a drogová závislost. Úřad vlády ČR: 2003. 138-150.

bezpečná látka. Předávkování je prakticky nemožné, člověk by musel zkonsumovat sedm set kilogramů během patnácti minut, aby ho to usmrtilo. V důsledku kouření, pití alkoholu, předávkování legálními léky a ilegálními drogami ročně umírají statisíce lidí. Cannabinoidy umožňují používat část mozku, která obvykle používána není. Jakékoli poškození mozku nebo paměti je dnes vědecky vyvráceno. Při dlouhodobém a intenzivním kouření marihuany je však narušena obranyschopnost organismu, dále se jedná o choroby stejné jako při kouření cigaret, nemoci dýchacího traktu. Nesporný negativní účinek má marihuana na kvalitu spánku. Stejně jako po alkoholu vyžaduje organismus i po marihuaně delší spánek, aby jeho aktivita byla na několik hodin utlumena.

Dnes je požívání drog z konopí velmi rozšířené, odhaduje se, že v současné době užívá drogy z konopí více než půl miliarda lidí. Všeobecně řečeno, ve srovnání s jinými, tvrdšími drogami se zdá, že marihuana není silně návyková. Podle výzkumů je její návykovost stejná jako u kávy, čaje nebo cukru. Výzkum také dokazuje, že problémy způsobené užíváním marihuany jsou menší než ty, které způsobuje tabák nebo alkohol.

### **2.5.2 Opiáty**

#### **Opium**

Získává se z nezralých makovic setého máku. Mák setý pochází z oblasti Malé Asie a je znám asi čtyři tisíciletí. Opium se rozšířilo hlavně do oblasti Dálného východu, Indie a Číny. Opium obsahuje řadu alkaloidů. První, které se podařilo izolovat na počátku 19. století, bylo morfium.

#### **Morfium**

Používá se jako významný lék pro odstranění nesnesitelných bolestí. Když se později zjistilo, že morfium je nebezpečné pro své návykové vlastnosti, začala se hledat látka, která by měla přibližně stejné účinky.

Opiáty mají v podstatě zklidňující účinky, uvolňují, navozují stav nezúčastněného prožívání okamžiku, ztrácí se naléhavost problémů běžného života. Tyto látky jsou mimořádně silné a nebezpečné a kromě potřeby zvyšování dávek se u nich vyvíjí i těžká závislost. Odvykání se často provádí pod lékařským dozorem a jeho příznaky jsou hodně nepříjemné, včetně zimnice, křečí, zvracení, pocení a nezvládnutelného třesu.

#### **Heroin**

V tomto případě se jedná o drogu, se kterou jsme neměli žádné zkušenosti. Z historie je známo, že byl syntetizován v roce 1898 jako lék proti kašli, později byl experimentálně používán jako lék proti závislosti na morfin. Zanedlouho však byla i u něj prokázána vysoká návykovost. Proto byla výroba heroinu zastavena a heroin byl prohlášen za ilegální drogu. V současné době je distribuován na „západě“ z Turecka, tzv. „balkánskou

drogovou cestou“, která vede i přes území České republiky a ročně je tak ilegálně přepraveno stovky kilogramů drog. Od roku 1989 je heroin distribuován na českém drogovém trhu a výraznější výskyt užívání heroínu byl zaznamenán v roce 1993.

Zpočátku se jednalo o specifickou situaci. Stejně jako kokain byl i heroin v roce 1993 exkluzivní drogou a cenově se pohyboval v relaci 2000-3000 Kč za gram, což hovoří především o majetnější klientele. V českém lexikonu je heroin znám jako „Herák, Háčko“. Je to prášek, který je zbarven od bílé až do hnědé barvy. Záleží na čistotě a kvalitě nabízené drogy. Užívá se šňupáním, kouřením, inhalacemi a nitrožilně. Co se týká drogové závislosti, tak u heroínu je stejně velká jako u ostatních opiátů.<sup>7</sup> Uživatel těchto drog prožívá euforii, tělesný útlum, lhostejnost vůči problémům. S odstupem času vznikají u závislého jedince abstinenční příznaky, projevující se ztrátou chuti k jídlu, podrážděností, ospalostí, nevolností, zimnicí, průjmami.

### 2.5.3 Halucinogeny

Používaly se od pradávna při náboženských rituálech a v našem století při výzkumech v psychiatrii. Do halucinogenů se řadí různé skupiny drog. Některé jsou přírodního původu („kouzelná houba“-psilocybin, mezkalin), jiné se vyrábějí laboratorně (L.S.D).

Tyto drogy působí silně na vědomí, smysly a na způsob, jakým uživatel vnímá svět. Jedinec, který je užívá, může mít halucinace, které mohou být někdy dost děsivé. Účinek těchto drog je nevyzpytatelný.

U většiny halucinogenů není velké nebezpečí fyzické závislosti a z dlouhodobého pohledu se zdá, že nezpůsobují vážnou psychickou závislost. Ve skutečnosti vzniká problém tolerance a mnoho lidí umírá právě pod vlivem halucinogenů. Snadno dochází k tomu, že jedinec ztrácí přehled o realitě.

### 2.5.4 Ředidla

V současné době hovoříme o zneužívání ředidel velmi málo, skoro ojedinele a dnes je označujeme za drogu hloupých. V 80.letech tomu bylo právě naopak ve spojení s tehdejšími režimem „železné opony“. Drogy a jejich užívání byly nejvíce rozšířeny u dospívající mládeže. Dnešní klasické drogy byly užívány poměrně málo, byly méně dostupné. Tehdejší toxikomani byli odkázáni na domácí produkty. Nejčastěji byly zneužívány těkavé látky<sup>8</sup>, které byly běžně k dostání v drogeriích a jejich cena, oproti klasickým drogám, byla velmi nízká. Mezi nejčastěji zneužívanými těkavými látkami patřil :

<sup>7</sup> KALINA Kamil a spol.: Drogy a drogová závislost. Opioidy a opiáty. Úřad vlády ČR, 2003. 95-120.

<sup>8</sup> DUŠEK K. a JANÍK A.: Drogy a společnost. AVICENUM, zdravotní nakladatelství Praha, 1995. 25.

toulen, éter, benzín, chloroform. Látka byla inhalována z napuštěné vaty nebo kapesníku, který se přiložil k nosu. Pro zvýšení efektu, se užívající přikryl dekou, aby tak znovu mohl vdechnout již vydýchané výpary. Nebezpečným v tomto směru je to, že dotyčnému jedinci při inhalaci hrozí smrt. Stává se to tehdy, když jedinec ztratí vědomí, látka se z lahve vylíje a nasákne do lůžkovin. V nevětrané místnosti pak zůstává vysoká koncentrace par, které v bezvědomí znovu vdechuje.<sup>9</sup>

Při užívání těchto látek dochází k poruše centrálního nervového systému s trvalými následky a k časté úmrtnosti.

### **2.5.5 Stimulanty**

Do této skupiny patří hlavně pervitin, extáze, kokain. Obecně platí, že to jsou povzbuzující látky, které urychlují v těle probíhající chemické reakce, uvolňují zábrany, stoupá při nich aktivita, zrychluje se myšlení, člověk má pocit větší psychické a fyzické výkonnosti.

#### **Pervitin**

Je zástupcem širší skupiny amfetaminových drog. U nás je to nejužívanější droga (v slangových výrazech označovaná: „perník, péčko, piko“). Jedná se o drogu, jejíž základním efektem je celková stimulace a povzbuzení. O této droze se v poslední době hodně hovoří ve sdělovacích prostředcích především v souvislosti s její „domácí výrobou a rozšířeným exportem na Západ. U nás je pervitin nabízen k prodeji na nejrůznějších místech, kolem 800-1000 Kč za gram. Pervitin se užívá nitrožilně, nebo šňupáním v podobě jemného pudru. Po aplikaci drogy dochází k celkovému povzbuzení, odstranění únavy, pocitu zvýšené psychické i fyzické výkonnosti, zvýšené empatie a uvolnění zábran. S odstupem času dochází prakticky u každého uživatele pervitinu k zásadním změnám psychiky. Z jedince, který se původně cítil sebejistý, se stává nedůvěřivý a ostražitý, má pocit, že se v jeho okolí děje cosi divného, připadá mu, že všichni jsou zaujati proti němu. Závislý na pervitinu všude kolem sebe vidí úklady a snaží se o únik před nimi. Postupně mohou vznikat zrakové a sluchové halucinace, které často bývají příčinou tragické smrti.

#### **Extáze**

Je stimulační droga, která je celosvětově na vzestupu a u nás bude pravděpodobně drogou let budoucích. Droga, která tlumí agresivitu. Účinek této drogy je nesporně zajímavý, protože přivádí člověka ke schopnosti vcítění a pochopení problémů druhého. Užívá se orálně. Má tvar kapsle nebo barevných tablet s ražbou. Spousta mládeže mluví o těchto drogách jako o diskotékových, protože právě v těchto místech je nejčastěji a nejvíce nabízená.

---

<sup>9</sup> PRESL J.: Drogová závislost. Praha: MAXDORF, 1995. 41-60.

Jako každá droga má i extáze svá rizika. Asi půl hodiny po polknutí dávky se dostavuje pocit příjemného tělesného tepla spolu s vědomím nástupu účinků. Prohlubuje se vzájemné porozumění, solidarita a euforie. Poté se tento efekt výrazně prosazuje ve fázi označované jako „rush“ (jízda). Následuje zklidnění s příjemným prožíváním, které trvá několik hodin. Jako nežádoucí účinky se objevuje únava až pocit deprese. Jako každá stimulační droga i extáze může časem vyvolat vysoce nebezpečný stav toxické psychózy.

### **Kokain**

Vyrábí se z alkaloidů obsažených v kokových listech Koky pravé. Je to bílý prášek (slangově bývá označován jako „puďr, sníh, koks“). Kokain je zneužíván pro své stimulační účinky na centrální nervovou soustavu. Vzniká pocit zvýšené svalové síly, bystrosti, povznesené nálady a euforie. Užívá se šňupáním, kouřením a nitrožilně. V současné době je kokain nazýván „zákeřným zabijákem“. Je označován za jednu z nejnebezpečnějších drog. Při užití kokainu jakýmkoliv způsobem se nejprve dostavuje euforie podobně jako po požití alkoholu, která postupně přechází v deprese a halucinace. Jedinec závislý na kokainu trpí nechutenstvím, zvracením, poruchami spánku a srdeční činností, ztrátou tělesné hmotnosti.

### **Crack**

Hovoříme o kokainu v destilované formě, smíchaný s jedlou sodou a vodou. Obvykle se kouří. Působí velmi rychle a také závislost vzniká velmi rychle. Tato skutečnost vede k tomu, že po jednom nebo dvou užitích se jedinec neustále domáhá další dávky a obchodníci tak mají zajištěné odběratele a zisky. Rychlý účinek je způsoben extrémní čistotou kokainu. Drobné kuličky, „rocky“, se kouří skleněnou dýmkou. Závislý<sup>10</sup> jedinec potřebuje 20 až 30 dávek denně. Přitom cena jedné dávky se pohybuje v rozmezí 5-10 USD. To svědčí o tom, jak rychle dovede crack člověka ničit také finančně. Takto upravený kokain se velmi rychle rozšířil i do západoevropských zemí.

## **2.6 Česká drogová scéna**

Zneužívání drog v českých zemích není, dle mého názoru, ničím novým. S drogami žil člověk „sběratel a lovec.“ Byly užívány přísně rituálně a v kontextu tehdejšího náboženství. S jejich pomocí se snáze orientoval, pomáhaly mu přežít v každodenním zápase o život a potravu. Člověk divočiny byl odkázán na bytost svých smyslů, intuici, předvídatost. Musel být dobře vyladěn na to, co lze nazvat vědomím divočiny. Rituál tuto schopnost podporoval, připravoval se tak na hon, ale i na boj se sousedním kmenem.

V období člověka pěstitele, drogy již získávají jiný význam. Podstatně se rozšiřují, avšak jejich rituální poslání ztratilo na významu. Člověk zemědělec a pěstitel již objevoval

---

<sup>10</sup> KALINA Kamil a spol.: Drogy a drogová závislost. Úřad vlády ČR, 2003. 52-60.

bylinky, které sloužily praktikám, ve formě omamných nebo stimulujících látek. Začíná tak posun od naprostého souznění a soužití s přírodou.

Z 15. a 16. století existují doklady z celé Evropy o přípravách čarodějných nápojů a mastí. V Čechách se dochovaly zápisy, které svědčí o tom, že jsme nebyli ve srovnání s okolní Evropou nijak pozadu. S cílem dosáhnout psychických a fyzických požitků se omamné látky začaly více využívat v 17. století. S rozvojem technických věd a rozpracováním chemických metod čištění, koncentrace a oddělování látek se šíří i syntetická výroba nových látek. Poptávka vede k masovější výrobě a v rámci rodícího se farmaceutického průmyslu k jejich širšímu využití při výrobě léčiv, jedů, ale také „požitkových“ látek. Éru abúzu drog jako vážného společenského fenoménu u nás odstartoval derivát opia-morfín, v polovině 19. století.

Nástup 20. století je ještě ve znamení „Morfeova přípravku“. Následné období je však poznamenáno prudkým rozvojem „moderních forem“ organizovaného, ilegálního, obchodu s drogami. V tomto století dochází k podstatným změnám ve složení drog. Dříve méně nebezpečné přírodní látky, které člověk po tisíciletí znal a užíval, procházejí významnými změnami i po stránce chemického složení. Z přírodní koky, obsažené v mírné koncentraci, se nyní vyrábí industriálně v listech kokain a crack. Z přírodního opia- morfín a heroin, z přírodních vín-destilované koncentráty. Z přírodního konopí-hašišový olej. Cílem při jejich zneužívání je zejména zlepšení výkonnosti, rychlé vyladění, možnost odreagování, zapomnění, utlumení nepříjemných stavů. Zájem o pochopení vlastního osudu je zatlačován zájmem o „zlepšení“ svého osudu. K tomu má posloužit změna prožívání, navozování iluzivních hodnot, pomocí návykových drog nebo nahromadění většího materiálního bohatství.

Druhá světová válka a 2. polovina 20. století přináší do té doby nevídané možnosti. Drogy jsou využívány v armádě, tajných službách, ale také pro lékařské účely. Čechy, stejně tak jako celá Evropa, prožívají v poválečném konfliktu určité období, nazývejme ho „hluchým“. Socialistické ideály a režim toho moc také nedovolil. Naopak období 60.-80. let opět výrazně mění drogovou scénu v tehdejší Československu. Dnešní klasické drogy byly užívány poměrně ojediněle. Naši uživatelé byli odkázáni na domácí produkty vlastní výroby, nebo na úniky z průmyslu a zdravotnické sítě. Tato doba se vyznačuje oblibou konopí, čicháním prchavých látek, zneužíváním léků, domácí výrobou různých syntetických drog, zejména nástupem drogy-pervitinu. Toto období je také charakteristické neexistencí otevřeného drogového trhu a relativní uzavřeností skupin uživatelů.

Od roku 1989 zaznamenáváme plynulý nárůst problémů, spojené s nezákonnou výrobou, pašováním i užíváním ilegálních drog. S tímto samozřejmě souvisí obchod

s drogami. Příčin tohoto jevu je celá řada, nicméně mezi nejdůležitější patří základní společenské změny na straně jedné, na straně druhé přirozená touha po něčem zvláštním. Tyto faktory ovlivnily dostupnost drog.<sup>11</sup> Česká republika se stala součástí organizovaného obchodu s drogami, zvýšila se poptávka po drogách, především mezi dospívající mládeží a mladými lidmi.

Posledních 20 let je ve znamení poměrně vyváženého zastoupení jednotlivých drog u toxikomanů ve světě. Protidrogová politika nese rysy narůstající represe. Tento trend je iniciován zejména v USA a přejímán většinou západoevropských států. Vyjímkou je například „holandský model protidrogové politiky“. Teprve konkrétní hrozba šíření viru HIV mezi toxikomany posouvá společenský zřetel k účinnější prevenci a rozvoji přístupů snižujících rizika z užívání drog.

U nás pozorujeme rychlý přechod na evropské standardy. Od původně domácí výroby drog v dobách komunismu, ke zneužívání spíše importovaných drog. Rozvíjí se pěstování a import marihuany. Dramaticky se rozvíjí zájem o experimenty s dostupnými psychotropními látkami, včetně tvrdých drog mezi dospívající mládeží, dochází ke snižování věkové hranice a k rizikovějšímu chování. Vedle marihuany se těší největší oblibě mezi mládeží taneční drogy. Z tvrdých drog je na prvním místě stále zneužíván pervitin, který je rychle doháněn heroinem.

## **2.7 Strategie protidrogové politiky**

Obecným cílem politiky je aktivní zapojení co největší části společnosti do činnosti, která směřuje ke snížení dostupnosti drog a zvrácení dosavadního nepříznivého stavu v jejich šíření a užívání.

### **Pilíře protidrogové politiky v České republice**

Primární prevence – zahrnuje aktivity zaměřené na předcházení a oddálení prvního setkání dětí a mladých lidí s drogou.

Herm rediction – aktivity zaměřené na snižování zdravotních a sociálních poškození uživatelů drog, kteří v danou chvíli nejsou rozhodnuti pro život bez drog.

Represe – soubor zákonných opatření a aktivit k potlačování nabídky drog.

Při řešení problematiky drog je za účinný považován komplexní a vyvážený přístup, který je postaven na rovnováze mezi potlačováním nabídky (zákonná represe) a snižováním poptávky (primární prevence, léčba, resocializace). Cílem primární prevence je zastavit růst užívání drog výchovou ke zdravému životnímu stylu, poskytováním

---

<sup>11</sup> KALINA Kamil a spol.: Drogy a drogová závislost. Úřad vlády ČR, 2003. 48-64.

informací. Dále posilováním osobní odpovědnosti za kvalitu svého života, podporu sebevědomí, nabídka pozitivních vzorů a alternativ. V oblasti léčby a resocializace si strategie stanovuje za cíl nabídnout rodinám a jedincům, kteří přichází do styku s drogami a řeší problémy spojené s jejich užíváním, odpovídající dostupnou a profesionální pomoc. Harm reduction si klade za cíl, souborem specifických přístupů, napomáhat drogově závislým jedincům přežít a minimalizovat poškození jejich zdravotního a sociálního stavu do okamžiku, než se rozhodnou pro život bez drog. Ochraňovat společnost před negativními důsledky užívání drog,<sup>12</sup> včetně nemocí přenášených krví. V oblasti represe je cíl zaměřen na snižování dostupnosti drog prostřednictvím přijatých opatření a zákonů. Důležitým bodem při realizaci protidrogové politiky bude její financování. Pro úspěšné naplňování strategie protidrogové politiky a realizaci stanovených aktivit v jednotlivých oblastech bude cílem zabezpečit optimální finanční zdroje, vytvořit a zavést do praxe nový systém financování vycházející z reformy veřejné správy.

---

<sup>12</sup> MIOVSKÝ Michal, SPIRIG Hafala, HAVLÍČKOVÁ Miroslava: Vězeňství a nelegální drogy. Úřad vlády ČR, 2003. 27-29.



### 3. Nelegální návykové látky ve věznicích České republiky po roce 1989

První významné výzkumné aktivity v oblasti mapování užívání nelegálních návykových látek ve věznicích se datují do první poloviny 90. let. Jeden z prvních výzkumů po roce 1989 byl proveden v roce 1992. Ten přinesl několik důležitých poznatků. Jedním z nich bylo zjištění, že se věková struktura vězňů závislých na drogách od ostatní vězeňské populace neliší. O tehdejší vysokém věkovém průměru vězněných uživatelů (ve srovnání se současností) svědčí i fakt, že vězněných uživatelů drog mladších 18-let je pouze 8%.

Od roku 1995 se objevují další aktivity směřující ke snaze popsat a posoudit stav užívání návykových látek a souvisejících oblastí ve věznicích České republiky. Dosavadní vývoj zatím nedospěl k uspokojivému stavu a velmi výrazná je stálá absence kvalitních a ověřených dat ve většině základních oblastí. Malá rozšířenost standardních nástrojů, časová, personální a ekonomická náročnost jsou spolu s určitou uzavřeností většiny věznic České republiky zřejmě největšími limity zlepšení současného stavu. Zcela tak chybí odhady jakéhokoli typu, přehled stavu užívání drog, podrobnější popis vzorců užívání.

V rámci úkolu průběžného monitorování drogové a lékové závislosti u odsouzených, vyplývajícího ze Souboru protidrogových opatření (Generální ředitelství Vězeňské služby, 2001), bylo provedeno několik šetření. První z nich, provedené v období 1996-1997, prokázalo u 4000 vyšetřených osob 1163 pozitivních nálezů<sup>13</sup>. Vzhledem ke špatné zkušenosti s monitorovacími testy na moč přistoupila Vězeňská služba ke změně. Testy jsou prováděny výhradně laboratorní analýzou moči.

Další publikované šetření zveřejnil Odbor zdravotnické služby Generálního ředitelství v roce 2000. Ten prokázal jednak trvalý nárůst počtu pozitivních testů a jednak nárůst zastoupení pozitivních testů na opioidy, oproti dříve dominantním stimulantům. V roce 2001 vyšetřila zdravotnická služba Vězeňské služby celkem 4966 osob nově přicházejících do výkonu trestu, přitom u 1245 osob byl laboratorně zjištěn pozitivní nález. Největší počet nálezů se týkal benzodiazepinů a amfetaminů. Vedle dříve nejobvyklejšího výskytu použití většího množství alkoholu před nástupem výkonu trestu („na rozloučenou se svobodou“ a „na kuráž“) se tedy častěji setkáváme s výskytem užití nealkoholových drog.

---

<sup>13</sup> MIOVSKÝ Michal, SPIRIG Hafala, HAVLÍČKOVÁ Miroslava: Vězeňství a nelegální drogy. Úřad vlády ČR, 2003. 27-38.

V roce 2002 byla přetrvávající vyšší míra výskytu pozitivních testů u nově nastupujících osob do výkonu trestu potvrzena. Došlo sice k celkovému mírnějšímu poklesu procenta osob s pozitivním testem (5%), ovšem celkový počet těchto osob stále přesahuje hranici jedné pětiny. Testy byly provedeny celkem 5495 osobám. Bylo zjištěno 1181 pozitivních nálezů. Mezi zjištěnými nelegálními drogami dominují stimulační látky, následují benzodiazepany, konopné drogy a opioidy.

V lednu a únoru 2003 byla vyšetřena moč u 1217 osob. Počet vyšetření dosáhl 7302. U 269 osob byl test pozitivní. Pokud se jedná o zachycené látky, pak dominují amfetaminy, benzodiazepany, opioidy. Pokud se jedná o záchyt látek u osob ve výkonu trestu, pak dominují amfetaminy a benzodiazepany. U většiny látek však jejich výskyt velmi kolísá. Může to být způsobeno tím, že monitoring drog je prováděn namátkově. Spíše lze mít za to, že průnik drog do věznic je nárazový a tím i nepravidelný. Toto ostatně uváděli odsouzení, na kterých byly odběry prováděny. Znamená to, že vězněná toxikomanická subkultura nemá pravděpodobně ve většině věznic dosud na dostatečně organizovaném podkladě propracován systém pravidelných dodávek drog do věznic a jejich vnitřní distribuci. Pokud se u zkoumané skupiny jedná o přehled užívaných drog, bylo pořadí v četnosti výskytu následující:

Mladiství: marihuana, pervitin, hašiš, Rohypnol, inhalanty.

Statisticky málo se objevily lysohlávky, LSD, heroin.

Ženy: pervitin, marihuana, Rohypnol.

Dříve netrestaní muži: marihuana, pervitin, heroin.

Odsouzení-recidivisté: marihuana, pervitin, heroin, hašiš, LSD, kokain, efedrin, lysohlávky, Rohypnol.

Dominantní postavení mezi všemi skupinami mají pervitin a marihuana. V motivaci k prvnímu užití je nejčastěji uváděna zvědavost. Následují důvody jako vylepšení nálady, touha použít něco neobvyklého a nebo být jako ostatní. Bez zajímavosti není ani motiv, řešit psychické problémy, životní krizi a zátěž, „touha být v klidu“, neschopnost řešit osobní problémy.

Nejčastějším způsobem zneužití drog je kouření, následuje šňupání, vpichy do žil, polykání, čichání. Průnik drog do vězení se dle dotázaných děje nejčastěji v balíčkách, při návštěvách. Alarmující je skutečnost, že se drogy do věznic dostávají také přes zaměstnance věznice.

**TABULKA č 1:** Podíl evidovaných uživatelů nelegálních drog na vězeňské populaci.

	1998	1999	2000	2001	2002
Počet odsouzených	22067	23060	21538	19320	16213
Počet uživatelů drog	4115	5990	5477	5524	5481
Počet uživatelů drog z celkového počtu odsouzených	<b>18,6 %</b>	<b>26,0 %</b>	<b>25,4 %</b>	<b>28,6 %</b>	<b>33,8 %</b>

Údaj o počtu vězňených uživatelů drog se od roku 1998 téměř zdvojnásobil (18,6 na 33,8% v roce 2002). Kvůli kritériím zařazování do této skupiny je však třeba s údajem zacházet opatrně. Je zatížený množstvím údajů vzniklých v důsledku nedostatečných definic. Výše uvedený přehled o stavu užívání drog je ve statistice nejvýznamněji zvyšován právě pozitivními testy při nástupu do výkonu trestu a nikoli v průběhu samotného výkonu trestu. Je nutné jej korigovat se skutečností, že mnohé osoby si vzaly drogu před nástupem výkonu trestu „na poslední chvíli, na rozloučenou se svobodou“, nebo „na kuráž“ a to i v těch případech, kdy drogy neužívají pravidelně.

Zdravotnická služba Vězeňské služby České republiky se drogové problematice snaží věnovat systematicky. Potýká se však s podobnými obtížemi, jako zdravotníci mimo Vězeňskou službu. Tyto potíže spočívají především v rychle se měnících poměrech na drogové scéně. Vedle toho pak Zdravotní služba Vězeňské služby čelí obecně stálému nedostatku kvalifikovaného personálu, nemluvě o specializovaném vzdělání pro oblast prevence a léčby užívání drog. Vězeňští lékaři ošetřují početné skupiny odsouzených, kteří ve své životní historii nebo ještě těsně před uvězněním, nelegální drogy a alkohol užívali. Oba tyto fenomény se často podílejí na jejich trestné činnosti nebo sociálním selhání, které ve svých důsledcích vedlo ke spáchání trestného činu.

### **3.1 Drogová závislost ve výkonu trestu odnětí svobody**

Uživatelé drog a drogy jako takové jsou přítomni ve věznicích celé Evropy i světa a představují vážný problém pro vězeňské systémy a instituce odpovědné za zdravotní politiku. V různých zemích jsou činěny pokusy jak problém vyřešit. Tyto snahy jsou závislé na závažnosti problému, obecném přístupu k drogám, ustanoveních zákonů a na specifických podmínkách příslušného vězeňského systému. Determinujícími přístupy k těmto problémům jsou rovněž kulturní, sociální a politické souvislosti. Uživatelé drog a společně s nimi i drogy začali mít významný dopad na fungování vězeňského systému a stali se tak vážným problémem. Nejpopulárnějšími drogami užívanými vězni před jejich uvězněním byly kanabinoidy, stejně jako u normální populace nebo mezi školáky. Na

straně druhé, odsouzení, při srovnání s uvedenými skupinami raději užívají substance stimulující nervový systém, jako jsou například amfetaminy, extáze a kokain.

Na základě usnesení vlády České republiky ze srpna 1993 Vězeňská služba vypracovala Soubor protidrogových opatření ve vazebních věznicích a věznicích, kterým se ukládá nutnost zřízení středisek protidrogové prevence. V současné době by ta střediska měla fungovat v každé věznici a jsou tvořena týmy specialistů – psycholog, pedagog, sociální pracovník, lékař. Toto opatření bylo provedeno z důvodu velkého nárůstu drogově závislých jedinců, kteří spáchali trestné činy pod vlivem drog.

Počet vězněných osob, které mají problém s drogou, je mnohem vyšší<sup>14</sup>. Užívání drog, jejich příprava nebo distribuce je v podmínkách věznic posuzováno jako kázeňský přestupek, který je řešen ve spolupráci s Policií České republiky. Problém s drogou představuje pro každého obviněného a odsouzeného závažnou komplikaci. Ve vyšetřovací vazbě se často projevuje abstinenci syndrom, příznaky, které vždy negativně ovlivňují, komplikují a prodlužují vazební vyšetřování. Ovlivňují také soužití mezi vězněnými osobami, jsou zdrojem konfliktů, podnětem k agresím ( na své osobě nebo k ostatním).

Ve výkonu trestu odnětí svobody se téměř neobjevují náhle abstinenci příznaky. Odsouzený se však orientuje na situace, jak se k drogám dostat, připravit, jak zahnat dotěrný stereotyp, najít smysl života, cíl životní cesty, vyplnit prožívanou prázdnotu lidských vztahů, sociální sounáležitost. Drogová scéna ve výkonu trestu odnětí svobody je nedílnou součástí celospolečenské problematiky drog a je závislá na vývoji drogové scény na území České republiky. Dokonce je zapotřebí přihlížet k širším mezinárodním souvislostem drogových cest.

Nabídka zneužívaných drog se ve věznicích mění, v souladu s trendy narkomanů v civilním prostředí, ale s určitým časovým odstupem a zpožděním. Trendy se ve vězeňském prostředí mění podle místních podmínek, zdrojů a podle účinnosti preventivních opatření prováděných personálem věznice. Nejdůležitějším kritériem pro výběr zneužívaných látek ve vězeňských podmínkách je jejich dostupnost. Cesta drog do věznice je závislá na vypracování určité cesty a způsobu pronášení omamných látek. To všechno navzdory veškerým opatřením vězeňské služby, které jsou zákonně stanovené a rozpracované.

---

<sup>14</sup> MIOVSKÝ Michal, SPIRIG Hafala, HAVLÍČKOVÁ Miroslava: Vězeňství a nelegální drogy. Úřad vlády ČR, 2003. 61-78.

### **Nejčastější cesty drog do věznice:**

Jsou to balíčky s potravinami, které odsouzení dostávají z domova, od příbuzných. Balíčky s osobním prádlem a hygienou. Drogy jsou důmyslně ukrývány v záševcích oděvů, zapuštěny do oděvů, obuvi, šamponů, krémů, v hřbetech knih, časopisech, pod poštovní známkou, v propisovací tužce.

Další cestou drog do věznice jsou pracoviště mimo věznici, kde dochází k navazování nedovolených kontaktů s jinými osobami a k předání drog. Přenosem v tělních dutinách odsouzeného, při návratu z přerušení výkonu trestu nebo při návštěvě příbuzných.

Odsouzení jsou vynalézaví a důmyslní nejen v objevování a připravování možnosti přenosu drog. Dovedou si také připravit silné čaje „magoráky“, se značnými stimulačními účinky. Pití takových čajů je ve věznicích běžné, mezi odsouzenými není považováno za toxikomanií. Obdobně je tomu u pití silné kávy a kouření. V některých případech si odsouzení dovedou sami připravit alkoholický nápoj. Základní surovinou bývá zavařenina nebo rýže. Pro urychlení kvašení se přidává chlebová kůra, cukr a kvasnice, jsou-li k dispozici. Samotná konzumace drog, drogových a alkoholických nápojů nejčastěji probíhá v době večerní a noční, kdy jsou odsouzení uzamykáni na celách, snižuje se kontrola personálem a je udržován noční klid pro spánek. Jako nejčastější důvody, které vedou odsouzeného ke konzumaci drog jsou:

1. deprimující prostředí a nuda
2. únava ze stereotypu vězeňského života, úzkost
3. snaha zbavit se tíhy problému, nemyslet co bude dál
4. potřeba alespoň jediného požitku radosti

### **3.2 Protidrogový program ve Vězeňské službě České republiky**

Drogové problémy odsouzených jsou velmi závažnou překážkou v dosahování sociokorektivních cílů v penitenciárním procesu.

Soubor protidrogových opatření je zaměřen na ochranu vězněných osob před destruktivním vlivem drog a na motivaci, dále na podporu jejich individuálního rozhodnutí pro život bez drogy. Realizace obsažených opatření je postavena na spolupráci Vězeňské služby s orgány činnými v trestním řízení. Dále na spolupráci s Národní protidrogovou centrálou, zdravotními subjekty, léčebně-terapeutickými a resocializačními institucemi. Zvláštní pozornost je věnována mladistvým a prvovězněným. Vězeňskému personálu se klade za úkol motivovat odsouzeného k léčbě, neboť pozitivní postoj a vlastní rozhodnutí se léčit, je nezbytným předpokladem účinné léčby.<sup>15</sup>

---

<sup>15</sup> Dle vnitřního řádu věznice vydaný v souladu s § 14 zák. č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody.

Soubor protidrogových opatření je rozčleněn do tří oblastí, pro které jsou specifikované úkoly.

První redukční nabídkou je zpřísnění a zkvalitnění provádění veškerých druhů prohlídek, připravit program využití služební kynologie při odhalování výroby, uložení tranzitu drog.

Provádění důkladných lékařských prohlídek s orientací na problémy toxikomanie, vest přesnou evidencí jedinců, kteří mají problém s abúzem drogy, zavést přesnou evidenci osob, které spáchaly trestné činy dle § 187, 188, 188a, 201 trestního zákona.

Spolupracovat s Národní protidrogovou centrálou a vytvářet v jednotlivých věznicích podmínky pro zavedení „bezdrogového režimu“, a v těchto zařízeních snižovat možnost kontaktu s drogou na minimum.

#### Primární prevence

Jedná se o vypracování programů pro realizaci primární prevence zneužívání drog ve vězeňských zařízeních, přípravování organizování kurzů pro pracovníky Vězeňské služby, kteří zacházejí s drogově závislými osobami. Realizování pravidelných doškolování zdravotnických pracovníků za účasti odborníků na drogové závislosti

#### Sekundární, terciární prevence

V jednotlivých věznicích zvyšovat počty krizových oddělení a jejich využívání pro krizové stavy uvězněných toxikomanů ve všech věznicích zřídit poradny drogové prevence, kvalitně obsazené buď kmenovými nebo úvazkovými odborníky (psycholog, lékař, zdravotní sestra)

Poradny drogové prevence by se měly zaměřit na dobrovolnou abstinenci drog a dobrovolnou účast na léčení během výkonu trestu odnětí svobody, vytvářet detoxikační centra při lůžkových psychiatrických odděleních vězeňských nemocnic

Ve specializovaných odděleních zavádět na bázi dobrovolnosti terapeutické programy pro drogově závislé odsouzené a zvyšovat počty odborných lékařů-psychiatrů tak, aby byla zabezpečena odpovídající odborná péče o osoby ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody

### **3.3 Poradna drogové prevence**

Ve věznici Horní Slavkov je zřízena poradna drogové prevence, jejíž činnost zajišťují odborníci zaměstnanci věznice, členy DP (dále jen DP) jsou zejména speciální

pedagog, psycholog, vychovatel-terapeut, sociální pracovník, lékař, psychiatr a zdravotní sestra.

K cílům DP patří realizace preventivních opatření v oblasti zneužívání psychotropních a jiných návykových látek odsouzenými a pomoc drogově závislým a drogou ohroženým odsouzeným. Odsouzeným je poskytováno odborné poradenství, individuální nebo skupinová terapie a zdravotnická péče v oblasti drogové prevence.<sup>16</sup>

Do péče DP mohou být odsouzení zařazeni na základě vlastní žádosti a zájmu o zvládnutí dlouhodobé prevence nebo na základě doporučení odborných zaměstnanců věznice. Rozhodnutí odsouzených o zařazení do péče DP jsou závazná a účast v DP je vyhodnocována jako součást programu zacházení. Odsouzení jsou do DP předváděni na vyžádání odborných zaměstnanců DP.

### **3.4 Krizové oddělení**

Účelem krizového oddělení (dále jen „KO“) ve zdejší věznici je poskytována odsouzeným pomoc potřebná pro odeznění stavu. KO je zřízeno pro dočasný pobyt odsouzených, u kterých jsou zaznamenány symptomy krizového stavu. Do KO lze dočasně umístit odsouzené, u nichž je aktuální umístění mezi ostatní odsouzené z objektivních důvodů psychicky ohrožující. Rozhodnutí o umístění do KO není podmíněno souhlasem odsouzených. Je zřizováno v oddělené části věznice jako oddělení nebo cela podle příslušné kapacity věznice s náležitým vybavením. Součástí je zpravidla zvláštní dekompenzační (izolační) cela pro odsouzené, kteří ohrožují sebe nebo své okolí a je stavebně upravena tak, aby nemohlo dojít k sebepoškození odsouzených nebo poškození vnitřního vybavení cely.

Do KO jsou umisťováni odsouzení s obtížnou adaptací na podmínky výkonu trestu nebo kolektiv odsouzených prožívající aktuální sociální krizi z jiných psychiatrických a psychologických důvodů. O zařazení odsouzených do KO rozhoduje vedoucí oddělení výkonu trestu zpravidla na základě návrhu vychovatele a doporučení psychologa. Délka pobytu v KO se posuzuje individuálně, zaměstnaní odsouzení jsou při zařazení do KO zpravidla na základě individuálního posouzení dočasně vyřazeni z práce.

O vyřazení odsouzených z KO rozhoduje vedoucí oddělení výkonu trestu zpravidla na návrh psychologa nebo žádost odsouzeného. Odsouzení umístění v KO, kteří nerespektují a porušují pravidla chování v KO, jsou z tohoto oddělení vyřazeni. O účasti na aktivitách programu zacházení nebo v jiných speciálně výchovných aktivitách terapeutického charakteru rozhoduje psycholog ve spolupráci se speciálním pedagogem.

---

<sup>16</sup> Dle vnitřního řádu věznice vydaný v souladu s § 14 zák. č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

Vycházky se provádějí ve vymezeném prostoru odděleně od ostatních odsouzených podle ČRD.

### 3.5 Bezdrogová zóna

Účelem umístování odsouzených do bezdrogové zóny (dále jen „BZ“) je zamezit odsouzeným v kontaktu s návykovou látkou a snížit zdravotní a sociální rizika jejich závislosti, dále motivovat odsouzené ke změně dosavadního chování a postojů a napomáhat k jejich všestrannému rozvoji. BZ se zřizuje ve vyčleněné části věznice podle kapacity věznice a je náležitě vybavena k provádění všech aktivit.

Zpravidla jsou do BZ přijímáni odsouzení, kteří nebyli a nejsou uživateli drog, ale lze je považovat za jedince ohroženého drogou.<sup>17</sup> Dále odsouzení, kteří užívali drogu a nyní jsou motivováni k dobrovolné abstinenci anebo absolvovali dobrovolně nebo po nařízení soudem ochranné léčeni protitoxikomanské nebo absolvovali pobyt v oddělení specializovaném pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním psychotropních látek.

Přednostně jsou do BZ zařazováni odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé nebo mladí dospělí či blízcí věku mladistvých, jež současně zpravidla nejsou odsouzeni pro trestné činy související s nedovolenou výrobou a držení drog a šíření toxikomanie.

Odsouzení jsou přijímáni na základě žádosti, o přijetí rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborné komise. Při přijetí do BZ se odsouzení prokazatelně zaváží dodržovat všechna stanovená pravidla, abstinovat a kdykoliv se podrobit kontrolám abstinence. Odsouzení, kteří byli uživateli drog, musí souhlasit se zařazením do „registru uživatelů drog-žadatel o léčbu“. O vyřazení odsouzeného rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborné komise. Důvodem může zejména být zneužití drog, odmítnutí podrobit se kontrole abstinence, včetně odběru tělních tekutin, udělení kázeňského trestu podle ZVTOS a odmítnutí účastnit se stanovených aktivit programu zacházení. Po vyřazení z BZ se odsouzení zpravidla zařadí do III. PSVD nebo jsou přemístěni do jiné věznice.

Program zacházení uplatňovaný v BZ má pevnou strukturu a vychází zejména z modulu komunitně skupinové terapie závislosti. Důraz je kladen na skupinovou atmosféru a terapii doplněnou dostatečnou fyzickou zátěží a možností individuálních konzultací. V rámci programu zacházení se přístup zaměstnanců věznice zaměřuje na prevenci zneužívání drog, ovlivnění odsouzených v jejich náhledu na drogu, k motivaci k abstinenci a k vedení zdravého životního stylu. Stravování probíhá zpravidla odděleně od ostatních odsouzených.

---

<sup>17</sup> Dle vnitřního řádu věznice vydaný v souladu s § 14 zák. č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody.



## **4. Provozní řád oddílu mladých a prvotrestaných odsouzených umístěných v bezdrogové zóně, s výrazným pozitivním přístupem k účelu výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Horní Slavkov.**

Účelem je zabezpečení realizace ustanovení zákona výkonu trestu odnětí svobody, o odděleném umístění a zacházení s těmito kategoriemi odsouzených a omezit jejich kontakt s návykovými látkami spadajícími pod souhrnný pojem droga.

Cílem je vytvářet u zařazených odsouzených motivační podmínky pro sebevýchovné osobní aktivity, formovat jejich odolnosti k zátěžovým situacím a společensky žádoucí náhled na drogu a její zneužívání, posilovat morálně-volní vlastnosti a vybavovat je potřebnou sumou znalostí a dovedností k úspěšnému zařazení do občanského života.

### **4.1 Zařazování odsouzených**

Do oddílu mladých odsouzených bezdrogové zóny jsou zařazováni odsouzení na základě projednání návrhu v odborné komisi a po schválení vedoucím oddělení výkonu trestu. Odsouzení jsou zařazováni z nástupního oddělení nebo ze základního oddílu.<sup>18</sup>

Návrh na zařazení do bezdrogové zóny, písemnou formou, podává:

Vychovatel nástupního (základního) oddílu – na základě dostupných informací o osobnosti odsouzeného, o projevech chování ve výkonu vazby a trestu (případně předchozích výkonů trestů), na základě respektování ustanovení příslušných právních norem a nařízení.

Odborní pracovníci oddělení výkonu trestu (speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník)-na základě získaných anamnestických údajů, psychologického vyšetření a odborného posouzení osobnosti odsouzeného.

Základní podmínkou pro podání návrhu na zařazení odsouzeného do oddílu bezdrogové zóny je, že odsouzený patří do kategorie mladých odsouzených nebo je prvotrestaný. Dále prokazuje výrazným pozitivním přístupem účel výkonu trestu odnětí svobody, nebo na základě zpracování komplexní zprávy je u něj předpoklad pro toto zařazení. Odsouzený který si žádá formou stanoveného tiskopisu o zařazení do bezdrogové zóny je povinen se zavázat na základě prohlášení k dobrovolnému respektování pravidel a zásad chování v oddílu bezdrogové zóny.

---

<sup>18</sup> Dle přílohy č. I. a II.

U odsouzeného je zpracováno čtvrtletní hodnocení prokazující odpovědné plnění stanovených úkolů programu zacházení, plnění stanovených povinností. Mezi základní povinnosti odsouzeného zařazeného v oddílu bezdrogové zóny patří zejména, že se dobrovolně podrobí abstinenci drog a odběru tělních tekutin.

#### **4.1.1 Vyřazování odsouzených**

Odsouzený je vyřazen z oddílu bezdrogové zóny na základě ukončení výkonu trestu odnětí svobody, dále přeřazením do věznice mírnějšího typu, nebo podmíněčným propuštěním. Dalším důvodem vyřazení je nezájem odsouzeného o reaktivaci volných vlastností a dovedností, hrubé porušení základních norem upravujících výkon trestu odnětí svobody a neplnění porušování stanovených úkolů programu zacházení zneužití drogy. A v neposlední řadě je vyřazen na základě odmítnutí se podrobit kontrole abstinence a kontrole odběru tělních tekutin.

Návrh na vyřazení odsouzeného z oddílu bezdrogové zóny zpracovává kmenový vychovatel ve výše uvedených případech.<sup>19</sup> Neplatí pro důvody: ukončení výkonu trestu odnětí svobody, přeřazení do věznice mírnějšího typu, podmíněné propuštění.

Podaný návrh je po projednání v odborné komisi (speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník) předložen vedoucím oddělení výkonu trestu k rozhodnutí. V případě vyřazení z výše uvedených důvodů se odsouzený zařazuje opět do základního oddílu.

#### **4.1.2 Vybavení oddílu**

Odsouzení jsou ubytováni na celách se standardním vybavením. Na základě dohody s vychovatelem a po schválení speciálním pedagogem mohou provést další estetizaci cel, chodby a dalších společných prostor oddílu. Oddíl má samostatnou kulturní místnost, posilovnu, relaxační místnost. Je vybaven barevným televizorem, videopřehrávačem, radiopřijímačem, hudebními nástroji.

#### **4.1.3 Stravování odsouzených**

Strava, kterou je odsouzený povinen odebrat si osobně na základě předložené stravenky, je vydána na ubytovně a konzumována na oddíle. Odsouzení jsou povinni pečovat a dbát o čistotu svěřeného jídelního nádobí, dodržovat dané hygienické předpisy a normy.

---

<sup>19</sup> Dle přílohy č. III.

#### 4.1.4 Vycházky a návštěvy odsouzených

Vycházky jsou prováděny na vycházkovém dvoře pro odsouzené, dle stanoveného časového rozvrhu dne pro oddíl. V době vycházek a v době osobního volna lze realizovat zájmové a sportovní aktivity, po dohodě se zaměstnanci věznice.

Návštěvy odsouzených jsou prováděny zpravidla v kulturní místnosti ubytovny ve stanovených termínech.

#### 4.2 Programy zacházení

Při nástupu výkonu trestu je s každým odsouzeným proveden hlubší pohovor, na kterém je zainteresován speciální pedagog, sociální pracovník. Tento pohovor se provádí i bez ohledu na to, zda bude či nebude odsouzený zařazen na oddíl bezdrogové zóny. Každý odsouzený si body programu určuje sám, po předchozí nabídce uvedených specialistů. Plnění bodů programu zacházení potvrdí svým podpisem. Po přestěhování na tzv. Základní oddíl je odsouzený každé tři měsíce informován o plnění nebo neplnění zvoleného programu. V případě neplnění jsou mu nabídnuty jiné alternativy, provádí se aktualizace. Při ní se přihlíží k zájmům odsouzeného, které by měly být vyzdvihnuty. V opačném případě by mohlo u odsouzeného dojít ke stagnaci v jejich plnění. Plnění či neplnění programu se uvádí ve čtvrtletních hodnoceních, v hodnocení k podmíněnému propuštění a pro Policii České republiky.

V případě zařazení na oddíl bezdrogové zóny je program zacházení aktualizován každému odsouzenému. Vychovatel tohoto oddílu tak reaguje na požadavky věznice na odsouzeného, zvláště pak jeho schopnosti. Aktualizovaný program zacházení by měl být v plnění odsouzeným dosažitelný.<sup>20</sup> V aktualizaci se přihlíží možnostem věznice (materiál, prostor), dále k možnostem odsouzeného (pracovní zařazení, vytížení v jeho volném čase). Stanoveným programem zacházení nepodporují pozitivní vlastnosti odsouzeného, které by ho měly provádět celým výkonem trestu<sup>21</sup>. Jejich pomocí by se měl obrátit proti negativním stránkám výkonu trestu (nuda, nedostatek jakékoliv činnosti).

Program však také poukazuje na povinnosti odsouzeného. Na základě plnění si vytváří podmínky pro udělování kázeňských odměn a tím i postupu ve vnitřní diferenciaci odsouzených, která je založena na jednoduchém principu: V případě bezkonfliktního průběhu výkonu trestu odnětí svobody, plnění pracovních a mimopracovních povinností se dosahují určité zákonné výhody, vyplývající z vnitřní diferenciaci.

---

<sup>20</sup> Dle přílohy č. I.

<sup>21</sup> Dle řádu věznice vydaný v souladu s § 14 zák. č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody.

Ve věznici s ostrahou v Horním Slavkově jsou stanoveny tyto skupiny vnitřní diference:

První skupina vnitřní diference:

Je tvořena odsouzenými, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti. Chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem věznice.

Iniciativně se podílejí na rozšiřování stanoveného programu zacházení. Jsou nápomocni zaměstnancům věznice v organizování akcí stanovených časovým rozvrhem aktivit v oddílech, kde jsou ubytováni.

Druhá skupina vnitřní diference:

Odsouzení, kteří mají nevyjasněný, kolísavý postoj a přístup ke svým povinnostem a k programu zacházení. Svě povinnosti porušují sporadicky a neúmyslně. V plnění zvolených programů zacházení a v dosahování stanovených cílů mají dílčí rezervy.

Třetí skupina vnitřní diference:

Odsouzení, kteří se chovají a jednají v rozporu s vnitřním řádem věznice, neplní své povinnosti, program zacházení neplní nebo jej odmítají.

#### **4.2.1 Motivační činitelé vnitřní diference**

Motivační činitelé vnitřní diference tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených v jednotlivých skupinách diference s účelem jejich podněcování k úsilí a vytváření si podmínek pro zařazování do vyšší skupiny vnitřní diference.

Motivační činitelé I. diference skupiny

Je možnost podání návrhu ředitele věznice k podmíněnému propuštění, nebo připojení se k žádosti, podání návrhu ředitele věznice na přeřazení do věznice mírnějšího typu. Další motivací je možnost uskutečnění návštěvy bez dohledu zaměstnance věznice.

Povolení volného pohybu ředitelem věznice uvnitř při plnění pracovních úkolů s využitím volné nabídky soutěžních, kulturních a sportovních akcí. Posledním motivačním činitelem této skupiny je možnost sledování televizních programů v rámci osobního volna.

## Motivační činitelé II. diferenční skupiny

Je možnost podání návrhu ředitele na přeřazení do věznice mírnějšího typu, nebo připojení se k žádosti, povolení volného pohybu ředitelem věznice uvnitř věznice při plnění pracovních úkolů

## Motivační činitelé III. diferenční skupiny

Zpravidla se neumožňuje větší počet osob při návštěvě a možnost sledování televizních programů v rámci osobního volna dle týdenních přehledů programů, maximálně do ukončení hlavního večerního programu

V oddíle bezdrogové zóny ve Věznici Horní Slavkov je v současné době zařazeno v první diferenční skupině 4 odsouzených, ve druhé skupině 24 odsouzených. Odsouzený, zařazený ve třetí skupině, se na tomto oddíle v současné době nevyskytuje.

Základem pro odstranění problému jako celku je přeměna hodnotové stupnice odsouzeného, dále naučení nových způsobů chování a reagování, aplikací, vhodně zvoleného programu zacházení. Skladba je postavena na částech tvořených specialisty (pracovní oblast, speciálně výchovné aktivity, speciálně výchovné postupy). Další část programu zacházení je tvořena na pozitivních vlastnostech a zájmech odsouzeného (zájmové aktivity, oblast utváření vnějších vztahů).

### 4.2.2 Oblasti programu zacházení

**Pracovní:** pracovní zařazení, práce pro věznice, pracovní terapie

**Vzdělávání:** všeobecné, základní, střední všeobecné, odborné

**Speciálně výchovné postupy:** terapie, sociálně právní poradenství

**Zájmové aktivity:** skupinové, individuální, sport

**Utváření vnějších vztahů:** sociální vztahy (korespondence, návštěvy), stav pohledávek, doklady, dokumenty

### 4.2.3 Doporučení a vyhodnocení programu zacházení

Vést odsouzeného k abstinenci veškerých psychotropních látek v průběhu výkonu trestu. Naučit ho adekvátním reakcím na zátěžové situace. Tím si vytvářet podmínky pro bezproblémový výkon trestu.

V programu zacházení doporučuji v oblasti pracovních aktivit získání a udržení pracovního zařazení, nebo se aktivně podílet na brigádách po věznici. V případě pracovního zařazení se také podílet na splacení rostoucích dluhů v průběhu výkonu trestu.

Formou speciálně výchovných aktivit doporučuji se podílet na odstraňování agresivity, která je projevem abstinčního syndromu agresivity vůči okolí. Využívat

preventivně služeb a rad specialistů, jak se vyrovnat a bojovat s náznaky agrese ve vzniklých zátěžových situacích, které odsouzeného po dobu výkonu trestu provází.

V oblasti zájmových aktivit je třeba čerpat z pozitivních vlastností a zájmů odsouzeného. Dle vstupního pohovoru ho doporučuji zapojit do sportovního kroužku, jako skupinové zájmové aktivity. V oblasti individuálních zájmových aktivit doporučuji klienta zapojit do truhlářského a hudebního kroužku, jako druhu pasivní relaxace. V oblasti utváření vnějších vztahů doporučuji udržení sociálního kontaktu jeho rodinou, formou korespondence a návštěv.

Jak již bylo uvedeno, každé tři měsíce je odsouzený informován o plnění či neplnění stanoveného programu zacházení. Jako příklad uvádím čtvrtletní hodnocení odsouzeného, který je ubytován na oddíle bezdrogové zóny Věznice Horní Slavkov:

Odsouzený je nadále ubytován na oddíle mladých odsouzených s výrazným pozitivním přístupem k výkonu trestu odnětí svobody, bezdrogová zóna. Na oddíle se zapojuje do prací prospěšných pro oddíl. Je pracovníčně zařazen na pracovišti vnitřního provozu, sklad intendantu. Po pracovní stránce o něm nejsou známy negativní poznatky. V kolektivu odsouzených se negativně neprojevuje ani neprosazuje. Konfliktní situace nevyhledává ani je nevyvolává. V průběhu sledovaného období však také došlo ze strany odsouzeného k negativním poznatkům. Za sledované období byl 1x kázeňsky odměněn, trestán nebyl. Styk udržuje formou korespondence, sporadickými návštěvami. Do budoucna doporučuji vyvarovat se takovému jednání, které bylo v rozporu se zákonem výkonu trestu odnětí svobody a vnitřní řádem věznice.

Každé čtvrtletní hodnocení se skládá ze dvou částí. První část tvoří výše uvedené hodnocení a druhou část heslovité vyhodnocení plnění programu zacházení.<sup>22</sup>

### **PŘÍKLAD:**

**Hlavní cíl bezproblémový výkon trestu-**zde se uvádí například aktuální stav počtu kázeňských odměn a trestů odsouzeného.

**Bod č. 1** – pracovní aktivity-plněno, zařazen na pracovišti vnitřního provozu-sklad intendantu

**Bod č. 3** – speciálně výchovné aktivity – hodnotí se aktuální psychický stav, snaha bojovat s agresivitou.

**Bod č. 4** – zájmové aktivity-hodnotí se zde individuální přístup odsouzeného k plnění tohoto bodu. Jeho zájem a vlastní aktivita a iniciativa jsou zde prioritní. Také záleží na nabídce kroužků.

---

<sup>22</sup> Dle řádu věznice vydaný v souladu s § 14 zák. č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody.

**Bod č. 5** – oblast utváření vnějších vztahů – udržování kontaktu s rodinou. Oblast je plněná korespondenčně a sporadickými návštěvami.

Každý odsouzený je se svým hodnocením seznámen jednotlivě, nikdy ve skupině odsouzených. Po seznámení s hodnocením probíhá diskuse, při které je odsouzenému poskytnuta možnost vyjádřit se ke zpracovanému hodnocení. Vychovatel by měl odsouzeného informovat o rezervách v plnění programu zacházení. V opačném případě není na obtíž odsouzeného pochválit a tím mu dát motivaci v dalším plnění. Souhlas s hodnocením potvrzuje odsouzený svým podpisem.

Občas také nastává situace, kdy odsouzený své hodnocení odmítá podepsat. A to i v případě, že se jedná o hodnocení pozitivní. Odsouzený prostě jedná opozičně, se snahou nespolupracovat. V takovém případě se uvádí, že byl s hodnocením seznámen a z neudaného důvodu odmítá podepsat. V této situaci je důležité provést zápis do osobní karty.

Společně se zpracováním hodnocení bývá zpravidla realizován postup ve vnitřní diferenciaci. Na základě návrhu vychovatele dochází po schválení odbornou komisí k nové vnitřní diferenciaci odsouzeného. Členy odborné komise jsou vychovatel, speciální pedagog, sociální pracovník, psycholog. Po jejich doporučení schvaluje skupinu vnitřní diferenciaci vedoucí oddělení výkonu trestu.

#### **4.2.4 Statut sociálního pracovníka**

Sociální pracovník se podílí na vytváření koncepce programu zacházení s odsouzenými, a na zpracování návrhů vnitřní diferenciaci odsouzených.<sup>23</sup> Dále zpracovává sociální anamnézu, sociální diagnózu a doporučení k programu zacházení. Osobním vedením se podílí nejméně na jedné průběžné aktivitě programu zacházení a to převážně v oblasti skupinového sociálního poradenství a v oblastech zájmových aktivit vedoucích k získání sociálních dovedností odsouzených, zajišťuje sociálně právní poradenství.

Navazováním potřebných kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených, se podílí na řešení sociálních problémů. Spolupodílí se na zjišťování násilí a ponižování lidské důstojnosti mezi odsouzenými, na základě rozboru těchto sociálně patologických jevů navrhuje účinná opatření vedoucí k nápravě a prevenci. A v neposlední řadě se podílí na výběru odsouzených k zařazení do práce a vzdělávání, zpracovává hodnocení na odsouzené.

---

<sup>23</sup> Dle přílohy č. IV.

#### **4.2.5 Statut speciálního pedagoga**

Speciální pedagog z titulu své funkce má přehled o aktuální situaci na ubytovně a v jednotlivých oddílech. Dále má přehled o stavu realizace opatření směřujících k účelu výkonu trestu odnětí svobody. Sjednocuje způsoby realizace stanovených opatření k plnění norem, normativů a pokynů upravující výkon trestu odnětí svobody. Prosazuje pedagogické principy a zásady ve výchovném ovlivňování s důrazem na uplatňování kázeňské pravomoci, individuálně výchovné práci se skupinami odsouzených.

Z dalších povinností speciálního pedagoga je zpracovávat doporučení k programu zacházení a zpracovávat pedagogickou anamnézu. Podílí se na výběru odsouzených k zařazení na oddíl bezdrogové zóny



## 5. Duchovní služba ve VS ČR a její organizace

Výkon duchovní služby ve VS ČR je dán Dohodou o duchovní službě mezi VS ČR, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí<sup>24</sup> ze dne 28.6.1999 (dále Dohoda). Účelem této Dohody je v souladu s právními předpisy stanovit podmínky pro vzájemnou spolupráci VS ČR, církví a náboženských společností, při jejich účasti na nápravě odsouzených ve věznicích nebo v samostatných odděleních vazebních věznic a na duchovní službě obviněných ve vazebních věznicích nebo ve zvláštních odděleních věznic.

Duchovní službu zajišťuje Vězeňská duchovní péče v duchu Dohody, kterou vykonávají pověřené osoby, které docházejí do věznice v rámci dobrovolného poskytování duchovní služby církvemi a náboženskými společnostmi nebo ve věznici působí na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr k VS ČR, působí pověřené osoby ve funkci Rada Vězeňské služby – duchovní. Všechny tyto pověřené osoby vykonávají své činnosti v rozsahu stanoveném Dohodou v souladu s platnými zákonnými normami. V dobrém duchu naplňování Dohody je nutná ekumenická spolupráce, vzájemná tolerance jednotlivých církví a spolupráce s vězeňským personálem na všech úrovních. Pověřené osoby při výkonu duchovní služby zejména konají bohoslužby<sup>25</sup> a umožňují přístup k náboženským úkonům, provádějí individuální pohovory a podílejí se na výchovných postupech, dále provádějí pastorační návštěvy a výklady náboženských textů v rámci studijních skupin včetně zajišťování literatury. Provádějí a organizují přednášky, besedy a zajišťují koncerty. Přispívají vhodnými formami k naplnění výkonu trestu a podílejí se na přípravě odsouzených k propuštění na svobodu a na sociální práci s nimi. Pověřené osoby docházejí do věznice alespoň dvakrát měsíčně.

Organizace Duchovní služby VS ČR je stanovena v souladu s právními předpisy a určuje podmínky pro poskytování duchovní služby osobám ve výkonu vazby a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody.

Duchovní službu ve VS ČR zajišťují pověřené osoby:

1. které jsou v pracovním poměru k VS ČR
2. v rámci dobrovolného poskytování duchovní služby na základě doporučení Vězeňské duchovní péče

---

<sup>24</sup> Dohoda o duchovní službě byla podepsána mezi Vězeňskou službou České republiky s Ekumenickou radou církví České republiky a Českou biskupskou konferencí dne 28.6.1999 na základě § 48 č. 59/1965 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších předpisů a § 15 zákona č. 293/1999 Sb. O výkonu vazby v souladu s § 9 ods. 1 a 2 zákona č. 308/1991 Sb. O svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženství, čl. 1-10.

<sup>25</sup> Pověřené osoby mohou přinášet do věznice, v níž konají duchovní a pastorační činnost, náležitosti a to v rozsahu a množství schválené ředitelem věznice. Víno pro potřeby eucharistie propustí orgány VS ČR v množství maximálně 2 dcl.

3. v rámci dobrovolného poskytování duchovní služby na základě pověření státem registrované církve nebo náboženské společnosti.

#### Hlavní kaplan

Stojí v čele duchovní služby VS ČR. Do této funkce lze jmenovat duchovního pouze na základě pověření státem registrované církve nebo náboženské společnosti po vyžádání stanoviska Ekumenické rady církví v ČR a České biskupské konference. Metodicky řídí jednotlivé kaplany.

#### Zástupce hlavního kaplana

Na návrh hlavního kaplana jde o určeného kaplana věznice, který část své pracovní náplně věnuje činnostem souvisejícím se zastupováním hlavního kaplana.

#### Kaplan

Funkci kaplana vykonává ve věznici pověřená osoba podle zákona způsobilá k výkonu duchovní činnosti. Je podřízen přímo I. zástupci ředitele věznice. Spolupracuje s vedením věznice a vedoucím OVT.

Provádí individuální pastorační<sup>26</sup> rozhovory s obviněnými a odsouzenými. Zajišťuje skupinovou nebo individuální výuku zaměřenou na studium Bible. Zajišťuje a organizuje bohoslužby. Zaměřuje kulturní akce s duchovním obsahem, k tomu účelu zajišťuje vhodnou literaturu a audio či video. Podílí se na vytváření podmínek pro začlenění obviněných a odsouzených do občanského života a může být v pastoračním styku s jejich blízkými osobami. Morálně působí na odsouzené. Spolupracuje s nevládními charitativními a církevními organizacemi za účelem zajistit podmínky pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, případně zlepšení podmínek sociálně slabých odsouzených. Při dodržení právních podmínek je oprávněn nahlížet do osobního spisu odsouzeného, jemuž poskytuje duchovní péči. Při poskytování duchovní služby jedná tak, aby nebyl zmařen výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody.

Ve většině kaplany neobsazených věznic slouží dobrovolníci VDP, VDP je organizace, která vznikla po revoluci z podnětu věřících lidí církve, kteří cítili potřebnost služby ve věznicích.<sup>27</sup> V současné době má tato ekumenická organizace nejvíce zkušeností

---

<sup>26</sup> Nařízení č. 27/2001 generální ředitelky VS ČR o organizaci duchovní služby ve VS ČR (2001) 1-4.

<sup>27</sup> Kromě kaplanů a členů VDP vykonávají službu i dobrovolníci laici, faráři, kazatelé, kteří vstupují do věznic na základě povolení ředitele věznice. Jejich síť je nepřehledná, jejich působení nese sebou pro VS ČR určitá rizika, protože nejsou odborně vedeni a často podceňují rizika spojená se službou ve věznici. Tato rizika se zvyšují zejména se vstupem organizovaného zločinu do naší republiky. Se stoupajícími nároky na odbornost personálu a zvyšovanými bezpečnostními opatřeními je snaha eliminovat jejich počet.

s pastorační ve věznicích a pro Vězeňskou službu ČR je i záruka zodpovědné a odborné práce.

Komise pro duchovní službu

Pro koncepční otázky a zásady jednání, které se týkají duchovní služby, se zřizují Komise pro duchovní službu. Jejím úkolem je spolupráce s Ekumenickou radou církve, Českou biskupskou konferencí a výkonným výborem Vězeňské duchovní péče při přijímání hlavního kaplana. Dbá na naplňování Dohody. Zasedá nejméně jednou v roce.

## **5.1 Náboženské svobody ve věznicích ČR**

V roce 2002 bylo zkoumáním zjištěno jaké standardy náboženských svobod podle právních předpisů jsou zaručeny osobám ve výkonu vazby a trestu ve věznicích a na kolik jsou tyto svobody skutečně realizovány, případně zda dochází ze strany Vězeňské služby k neoprávněnému omezování jejich výkonu.

### **5.1.1 Duchovní ve věznicích v ČR**

Kaplaní v plném nebo částečném pracovním poměru jsou ve 24 věznicích (v současné době je to celkem 29 kaplanů), do ostatních věznic dochází pověřeni duchovní. Z hlediska konfese převažují mezi kaplany duchovní protestantských křesťanských církví a to (v pořadí podle množství zástupců): Církev adventistů sedmého dne, Českobratrská církev evangelická, Církev bratrská, Bratrská jednota baptistů (podle sdělení zástupců VDP je ČR působením baptistů na pozici vězeňského kaplana výjimečná v evropském kontextu), Evangelická církev metodistická, Československá církev husitská a Slezská církev evangelická. Dále jsou kaplany zástupci Římskokatolické církve, Řeckokatolické církve a Pravoslavné církve.

Pověřené osoby, které dochází do věznic na požádání vězně, případně za účelem konání obřadu, pochází vesměs ze stejných církví.<sup>28</sup> Vedle nich působí ve věznicích Armáda spásy, Svědkové Jehovovi, Církev Ježíše Krista posledních dnů a Křesťanské sbory.

Podle sdělení VDP je základním předpokladem pro výkon funkce kaplana vedle pověření církve roční dobrovolná praxe u VDP a prokázání znalosti vězeňského prostředí. Zájemce musí být důkladně prozkoušen komisí pro duchovenskou péči VDP, která mu v případě splnění podmínek udělí souhlas s uzavřením pracovního poměru s Vězeňskou službou. Zvláštní důraz je u uchazečů kladen na pochopení ekumenických vztahů a toleranci k jiným vyznáním, ze zkušenosti VDP se tato skutečnost u některých

---

<sup>28</sup> Český helsinský výbor, [http:// www.helcom.cz](http://www.helcom.cz), výzkum ke standardům náboženských svobod ve věznicích ČR.

duchovních jeví značně problematická - hlavní kaplan se obává prosazování jejich konfese na úkor jiného vyznání při poskytování duchovní služby. Za velkou nevýhodu považují zástupci VDP nedostatek finančních prostředků na platy kaplanů v rozpočtu VS, většina kaplanů je zaměstnána pouze na částečný úvazek, což stěžuje jejich činnost i dostupnost pro vězně.

### 5.1.2 Vězeňská populace z hlediska vyznání

V dotázaných věznicích se na duchovní obracejí především osoby hlásící se k Římskokatolické církvi (cca 50% žadatelů), následují osoby hlásící se k protestantským křesťanským církvím (ČCE, ČSCH, baptisté, adventisté atd., cca 10-40% žadatelů), z dalších vyznání se vyskytují ve větším počtu vyznavači Pravoslavné církve, Svědků Jehovových, Armády spásy a spíše jednotlivci hlásící se k islámu, židovství, buddhismu, jeden odsouzený z dotazovaných věznic se hlásí k satanismu, ostatní osoby jsou "hledající", nepatří tedy k žádné církvi nebo náboženské společnosti. Celkově se osoby požadující duchovní služby pohybují kolem 10-20% ze všech vězňů ve věznicích (větší zájem je ve vazbě vzhledem k absolutně nejisté osobní situaci obviněných). (Pro srovnání - 32% všech obyvatel ČR je věřících, kdy 25% obyvatel se hlásí k Římskokatolické církvi a jen 1,5% k ČCE - údaje ČSÚ ze sčítání lidu v roce 2001). Z cizinců, kteří jsou v kontaktu s duchovními, je cca. 90% pravoslavných.

Mezi vězni zřetelně převažují katolíci, přesto je ve věznicích relativně velmi málo římskokatolických duchovních (důvodem je zřejmě menší zájem Římskokatolické církve o aktivitu ve vězeňství). Není prakticky možné, aby byli ve věznicích zastoupeni duchovní všech církví a náboženských společností, všichni dotázaní duchovní však považují za samozřejmost obrátit se v případě zájmu vězně na příslušnou církev nebo náboženskou společnost zajištění vstupu duchovního do věznice, případně spolupráci s pracovníky věznice za tímto účelem (vedení věznic vesměs vychází vstříc). Dotyční vězni se většinou spokojí s duchovní péčí kaplana nebo pověřeného duchovního, všichni oslovení duchovní nám sdělili, že nerozlišují mezi klienty kvůli konfesi a snaží se najít společný základ všech náboženství. V této souvislosti je třeba vyzdvihnout úsilí VDP o mezi-konfesní toleranci.

Podle sdělení VDP se u vězňů nezjišťuje ani neeviduje jejich vyznání při přijímání do věznice (provedení ústavní zásady nediskriminace), duchovní pouze evidují návštěvy svých klientů<sup>29</sup>. Při přijímání do věznice jsou vězni seznámeni s příslušnými právními předpisy a s vnitřním řádem věznice, tedy i s právem na poskytování duchovních služeb.

---

<sup>29</sup> Český helsinský výbor, [http:// www.helcom.cz](http://www.helcom.cz), výzkum ke standardům náboženských svobod ve věznicích ČR.

### **5.1.3 Realizace práva na poskytování duchovní služby**

Vězeň si podává žádost o rozhovor s duchovním k vychovateli nebo ústní žádost přímo duchovnímu, v případě pravidelných setkání nebo obřadů vychází iniciativa přímo od duchovního. V případě zájmu vězně o rozhovor s duchovním církve nebo náboženské společnosti, která ve věznici nepůsobí, zajistí kontakt s příslušným duchovním kaplanem, spíše výjimečně v součinnosti se sociální pracovnící nebo pedagogem. Pokud ve věznici není kaplan, kontakt vesměs zajišťuje sociální pracovnice. Duchovní jsou ve valné většině v kontaktu s příslušnými církvemi a náboženskými společnostmi, některé církve a náboženské společnosti nemají o spolupráci s některými věznicemi zájem. V některých případech věžňům stačí zjištění adresy příslušného duchovního a navázání korespondenčního styku s ním. Kontakt s jiným duchovním je vězni vyžadován jen v jednotlivých případech v průběhu roku.

Žádosti o rozhovor s jiným než křesťanským duchovním nejčastěji podávají muslimové jejich situace je často řešena rozhovorem s křesťanským duchovním, odkázáním na "vnitřní spirituální život", je jim poskytována zvláštní dieta (bez vepřového masa), je jim umožněno dodržovat ramadán a pravidelné modlitby, při kterých mohou používat modlitební koberec. Návštěvu imáma jsou pověřeni duchovní vesměs schopni zajistit.

### **5.1.4 Právo účasti na jednotlivých aktivitách duchovní služby**

#### **Individuální rozhovory**

Tyto rozhovory se konají většinou v kanceláři kaplana (docházející duchovní má případně k dispozici kancelář civilních pracovníků VS), v kulturních místnostech, v návštěvní místnosti, v kapli (pokud je ve věznici zřízena). Duchovní tedy mají možnost být s vězni v soukromí, čímž je zajištěna intimita jejich rozhovorů. Četnost rozhovorů závisí na dohodě s duchovním a vychází z konkrétní potřeby, obvykle se setkání konají jednou týdně.

Náplní rozhovorů je vedle náboženských otázek řešení výčitek svědomí věžňů a hledání cesty k poznání sebe sama. Mnoho věžňů využívá rozhovor k vytržení z rutiny vězeňského života, všichni dotázaní duchovní ani v takovém případě rozhovor neodmítají. Zvláštní důraz věnují duchovní péči o mladistvé a mladé vězně.

#### **Skupinová práce**

Duchovní se snaží pracovat s vězni kolektivně, pokud to umožňují prostory věznice (s výjimkou koluzních vazeb), formou besed, společné četby církevních textů, přednášek,

případně pořádáním koncertů. Někdy se skupinová práce uskutečňuje venku (ve vycházkových prostorech).

### **Bohoslužby, kázání, mše svaté**

Výraznou snahu projevují duchovní o zajištění možnosti konat tyto obřady, pozitivní je zřizování kaplí (nebo alespoň vhodná adaptace prostor) ve věznicích v ČR, v kterých se pak konají pravidelné bohoslužby, většinou volně přístupné vězňům (s omezením, které se týká koluzní vazby). Ve věznici Liberec mohou vězni s kaplanem navštěvovat liberecký sbor Církve bratrské v rámci vycházky mimo věznici v souvislosti s programem zacházení.

### **Význam svátostí**

Svátosti jsou znamením víry. Vyjadřují víru člověka, který je přijímá. Bez víry není možné vyčíst ze svatých znamení, co je za jejich „světskou“ sférou, nemohou naznačovat odpoutání a obrácení k tomu, který je „zcela jiný“, sám v sobě vždy nepřístupný, a který není nikdy plně sdělitelný. Bez víry se „svaté“ znamení stává „magickým“.

Ve svátostech se dává Bůh úplně člověku, aby ho pozvedl, přetvořil, zbožtil, uvedl ho k účasti na své božské přirozenosti. Jako „znamení“ mají svátosti<sup>30</sup> „trojrozměrnou“ hloubku: jsou anamnézou, památkou na Kristovi Velikonoce a v neposlední řadě jsou epiklezi, zpřítomněním, protože naplňují duši milostí.

Křtem milost začíná, pokáním se znovu nabývá. Všemi ostatními svátostmi se zvětšuje. Podle svatého Tomáše se svátosti dělí na tři třídy: svátosti uvedení do křesťanského života (křest, biřmování, eucharistie); svátosti „uzdravení“ (smíření, pomazání nemocných); svátosti společenství (kněžství, manželství).

### **Uvedení do křesťanského života**

Na začátku každé cesty křesťanského života je zvěstování slova, přinášejícího spásu. Víra závisí na kázání a kázání se zas uskutečňuje slovem Krista.<sup>31</sup> Z evangelií pochází víra a obrácení. Po prvním podstatném zvěstování (kérygmatu) následuje soustavné prohlubování duchovního života a křesťanské výuky (katecheze). Pro křesťanské dozrání se musí ke katechetickému poučování nutně připojit jiný úkol: diakonie chápána jako svědectví vlastní víry ve službě bratřím a sestrám; liturgie jako uctívání živého Boha; poslání jako hlásání a budování církevního společenství. Církev doprovází tuto cestu

---

<sup>30</sup> PAULO Gigliani: Svátosti Krista a církve. KN Kostelní Vydří, 1996. 14-34.

<sup>31</sup> srov. Řím 10,17.

uvedení do křesťanského života vhodnými liturgickými úkony: skrutíniemi, které se chápou jako osvobození od hříchu a od zlého ducha, aby vyšli najevo lidské křehkosti a tak mohli být uzdraveny, a dobré vlastnosti, které se mají posílit silou Kristova Ducha; svěřením pokladů církve: Kréda a Otčenáše.

Na konci této cesty jsou „úvodní“ svátosti: křest, biřmování a eucharistie. Postní doba je pro uvedení do křesťanského života nejpříhodnější.

### **Svátost křtu**

Každý pokřtěný je nové stvoření, zrodil se z Otcovy lásky, byl ponořen a očištěn ve smrti a zmrtvýchvstání Krista, je nositelem Ducha Synovství. Účinkem Božího Synovství je odpuštění všech hříchů: jak hříchů prvotních, tak hříchů osobních a trestů za hřích.

Obřad křtu předpokládá dvojí pomazání: jedno před křtem olejem katechumenů, druhé po křtu svatým křížmem. Olej katechumenů má uzdravující účinky, protože uděluje sílu a schopnost hluboce chápat Kristovo evangelium. Osvobozuje od satanovy moci a zahlašuje stopy, které zanechal prvotní hřích. Posiluje tělo křtěnců jako tělo zápasníků, aby byli připraveni na duchovní boj proti mocnostem zla.<sup>32</sup>

### **Svátost biřmování**

Jsou-li svátosti slaveny důstojně ve víře, udělují takzvanou „posilující“ milost, která je společná všem svátostem. Biřmování<sup>33</sup> se stejně jako křest uděluje jen jednou, je jeho zdokonalením. Vtiskuje do duše duchovní a nezrušitelnou pečeť, „charakter“. Podstatné prvky pro udělení svátosti biřmování jsou: pomazání čela křížmem, které se koná vložением ruky se slovy: „Přijmi pečeť daru Ducha Svatého.“ Olej podle biblické a patristické tradice je znamením hojnosti, radosti, očištění, síly a mrštnosti.

### **Svaté přijímání**

Uvedením do křesťanského života se dovršuje svatým přijímáním. Eucharistie dává křesťanům možnost jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, aby mohli obdržet věčný život a vyjádřit jednotu božího lidu. Nejvznešenější svátostí je nejsvětější eucharistie; v ní je sám Ježíš Kristus přítomen, obětován a přijímán jako pokrm; jí církev stále žije a roste.

---

<sup>32</sup> Ef 6,10; 1 Petr 5,8; ve SZ Ž 109,8; Iz 1,6.

<sup>33</sup> PAULO Giglioli: Svátosti Krista a církve. KN Kostelní Vydří, 1996. 35-98.

## **Propriety nutné k náboženským obřadům**

Duchovní se nesetkávají s žádnými obstrukcemi ze strany věznic v souvislosti s přinášením náboženských předmětů včetně mešního vína, pracovníci věznice je maximálně podrobí běžné kontrole při vstupu do věznice.

## **Aktivity mimo věznici**

V některých věznicích navštěvují duchovní s vězni akce mimo věznici v rámci přerušení výkonu trestu, např. návštěvy bohoslužeb, kulturních akcí, výlety, obecně prospěšné brigády apod., duchovní se tedy výrazně podílejí na naplňování programů zacházení vězňů.

Z výzkumu vyplynulo, že míra možnosti realizovat náboženská práva ve věznicích je optimální, vězni mohou konat jednotlivé aktivity související s vírou, Vězeňská služba a vedení jednotlivých věznic spolupracují s duchovenskou péčí, významná je tendence zřizovat ve věznicích kaple a modlitebny, zvláště je třeba zdůraznit dostupnost duchovního alespoň určité konfese ve všech věznicích a ochotu kaplanů a pověřených duchovních zajistit návštěvu i zástupců malých náboženských společností, ve spojení s důrazem VDP kladeným na ekumenickou toleranci.

Za nedostatek lze považovat chybějící finance na investice do duchovenské péče (včetně platů duchovních), jednání ozbrojených složek při spolupráci s duchovními a vězni, pokusy pracovníků věznic o nátlak na duchovní při realizaci práv vězňů (viz např. zpovědní tajemství, snahy o bránění styku s duchovním v rámci kázeňského postupu), nedostatek římskokatolických kaplanů nebo ztíženou možnost práce s obviněnými ve vazebních věznicích.

Duchovní pastorační služba je o naději. Poskytuje duchovní doprovázení, tzn. osobní a kvalifikovanou pomoc na cestě víry s důrazem na zkušenost lásky Boha a podporou růstu ke zralosti. Poskytuje diskuzi a odpověď na otázky týkající se víry v Boha, člověka a hodnot křesťanství, pomoci a orientaci při hledání smyslu života,<sup>34</sup> utrpení smrti, ztráty, závislosti, pomoc při návratu k Bohu a ke společenství církve (příprava ke svátostem), uvedení do modlitby a meditace, doprovázení na cestě k vnitřnímu osvobození.

Poznání sebe sama je nutností a povinností pro každého z nás. Člověk potřebuje vědět, kým je; nemůže žít, neobjeví-li, jaký má jeho život smysl: jestliže nepozná svoji pravou důstojnost, riskuje pocit neúspěchu a nenaplnění. Proto můžeme říci, že každý den

---

<sup>34</sup> CENCINI Amadeo: Bůh je můj přítel. Praha 2: Paulinky, 1997. 82-90.



hledáme své já: je to neustálé hledání, často namáhavé a zdánlivě protikladné, které nikdy nekončí.

Člověk hledá především sebe sama, a má-li odvalu k odhalení vlastní identity, ihned pocítí potřebu hledat ještě výš. Směřovat k té Bytosti, jež je pramenem jeho vlastní identity. Když je jeho přání silné a jeho hledání vytrvalé, Pán Bůh se dá poznat. On sám mu přece vtiskl do srdce toto přání a vytrvalost. Jestliže člověk opravdově hledá svého Boha, nepochybně ho nalezne, neboť Bůh sám mu vyjde vstříc.

## 5.2 Pastorační péče u drogově závislých

Drogově závislé vězňů doprovází, kromě závislosti, zdravotní i morálně – trestní problémy. Člověk od jistého stupně závislosti potřebuje pomoc od druhého, po které ale často netouží, a proto ji může těžko přijmout. Žije v jakémisi osobitěm světě, v určité subkultuře, která je ostatním lidem cizí. Obvyklá kultura života je naopak pro narkomana zpravidla nezajímavá šedá, pohrdá jí.

Dalším problémem drogově závislých<sup>35</sup> bývá i to, že je jejich okolí (rodina, přátelé) po uvěznění odmítají, případně se právně oddělí (rozvod), což těmto osobám přitíží a stěžuje naději na dobrou resocializaci při návratu z vězení.

Je potřeba, aby byla i těmto drogově závislým nabídnuta důvěra a naděje, tak jak k Ježíši „přicházeli sami celníci a hříšníci a On je přijímal a jedl s nimi.“<sup>36</sup> a také „Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo.“<sup>37</sup>

Snaha o pomoc není jednoduchá a nemá být naivní. Řada vězňů dokáže mluvit velmi dojemně o svém osudu, ale je také třeba počítat s tím, že mnozí mají celé morální vědomí zdeformované. Žijí ve světě lži a násilí, nevěří, že by mohl existovat svět bez lži.

## 5.3 Pastorační rozhovory s drogově závislým

Je nutné vědět, že člověk drogově závislý, žil v jistém druhu subkultury, která vyznává zcela odlišný hodnotový systém, vytvářel si určité životní postoje a návyky. Kdyby bylo jednoduché tyto věci změnit, nepotřeboval by pomoc od duchovních.<sup>38</sup> Proces přeměny je velmi zdlouhavá a namáhavá práce, tak jako když se někdo zotavuje z dlouhé a těžké nemoci. Takový proces uzdravování trvá i několik let. Někdy je opravdu nutné se

---

<sup>35</sup> OPATRŇNÝ Aleš: Pastorační péče v méně obvyklých situacích. Praha: Grantis, 2005. 54.

<sup>36</sup> Luk 15,1-2.

<sup>37</sup> Luk 19,10.

<sup>38</sup> STEJSKA Jaroslav, VOBOŘIL Jindřich, VOŘÍŠEK Radovan: Rady pro služebníky církve. Třebíč, 2004. 5-8.

vyzbrojit pastýřskou odhodlaností a „jít za tou jednou ztracenou dokud ji nenaleznu a pak ji s láskou a bez výčitek vzít na ramena a trpělivě nést“.<sup>39</sup>

Prvním a zásadním cílem pastoračního rozhovoru není ani vyřešení, ani poučení klienta, ale snaha dát člověku najevo, že od této chvíle nezůstává se svými problémy sám. Duchovní by měl v první řadě hledět sám na sebe a měl by si klást otázku o tom, co všechno by měl drogově závislému říci a jak šikovně by měl „vpasovat“ křesťanské pravdy do vzájemných hovorů.<sup>40</sup> Místo toho by měl jako výchozí pozici zvolit fakt, že oba, on i drogově závislí jsou plnoprávní a zodpovědní lidé, kteří se setkávají v rovnocenné situaci. Oba se mají respektovat, oba si mají co nabídnout, oba se mohou navzájem obohatit, a to tím, co jeden svobodně předá a druhý taktéž svobodně přijme. Oba mají za sebou kus životní cesty, ze které nemohou nijak vyskočit, ale díky které mohou využít to nejlepší, co už mají za sebou.

Zasévat semínka pochybnosti do jeho filozofie životního stylu. Zdůrazňovat, jaké má výhody život bez lži, ve vztazích důvěry, oproti světu, kdy nikdy nevěděl, kdo je přítel a kdo zrádce. Posilovat důvěru v něm a přinášet všemi způsoby naději, ale musí vědět, že cena není malá.

## **5.4 Morální a duchovní aspekty zneužívání drog**

### **Míra mravní zodpovědnosti a příčiny**

Zneužívání drog je hřích, jako každý jiný. Člověk podlehne pokušení, v podstatě chce pro sebe dobro a postupně se dostává do vleku svých očekávání, které pro omamný vliv drog neodpovídají pravdě a může se vyvinout drogová závislost.

Při morálním hodnocení je nutno v první řadě uvažovat dobrovolnost, míru zodpovědnosti, s jakou si člověk způsobí ono změněné vnímání hodnot, citění i myšlení. Tím se dostává do izolace, protože není schopen zdravých vztahů. Je tedy jasné, že zneužívání drog je cesta hříchu, i když „vše může začít nevině“.

Každý tedy uvažujeme osobní nevyzrálou, nedostatek poučení, různost zranění z dětství a konzumní styl života společnosti, je morální přičitatelnost takového hříchu u jednotlivce poměrně malá. Úměrně se ale zvyšuje, když experiment přeroste ve zneužívání a pak v závislost na drogách. Avšak proti této okolnosti jde opět skutečnost postupujícího onemocnění, v důsledku užívání drog. To se projevuje celkovou ochablostí organismu, narušením psychiky, zvýšením vnímáním zmatkem a spoutáním ducha, takže bez léčby ve všech oblastech osobnosti člověka nelze očekávat změnu.

---

<sup>39</sup> Luk 15,4-5.

<sup>40</sup> Opatrný Aleš: Malá příručka pastorační péče o nemocné. Praha, 1995. 5-6.

Z přirozené morálky je nám tedy jasné, že nemocný má povinnost se léčit, ale i s tímto mravním nárokem jsou spojeny specifické problémy. Člověk pod vlivem drog se nepovažuje za nemocného, za nemocné a nemorální považuje spíše ty druhé a prohlubující se propast vzdalující drogově závislého do těch, kteří v drogách „nejedou“, ztěžuje kontakt a možnost pomoci.

Další problém je v tom, že společnost<sup>41</sup> je sama nemocná vlivem konzumního stylu života, a tak téměř nemá co nabídnout. Kvalitní a kvalifikovaná nabídka pomoci je zatím „úzký profil, a proto je třeba posuzovat postoje závislého zvláště citlivě. Drogy jsou tedy jakousi pastí a je třeba duchovní a mravní bdělosti celé společnosti, aby se zvláště mladí lidé a často i děti do této pasti nechytili.

## 5.5 Zodpovědnost církve

Zvláštní zodpovědnost zde padá na církev, která je podle slov Pána „Solí země a světlem světa“. Požadavek být kvasem v této nemocné společnosti, ukazovat cestu k pravé svobodě a k plnému životu, je tedy v drogové době o to naléhavější. Poznání Boží lásky v Ježíši Kristu nás činí radikálním způsobem zodpovědnými jeden za druhého, tak jak je tato zodpovědnost vnímána ve zdravé rodině. Proto prvním krokem k uzdravení a k vítězství nad hříchem zneužívání drog by měla být obnova rodinného života a hlubší poznání Božího milosrdenství zvláště vzhledem k tak značné narušenosti zdravého narušeného stylu.

Ze všech skutečností je zřejmé, že je třeba klást zvláštní důraz na prevenci drogou ohrožených skupin i jedinců. Nesmí nás to však vést k alibismu v tom smyslu, že bychom si tak omlouvali ve svém svědomí rezignaci a lhostejnost vzhledem k velmi problematickým osobnostem už drogově závislých.

Je nutné dodat, že s pastorcí u drogově závislých mladých a prvovězňených ve Věznici Horní Slavkov se setkáváme s nezájmem ze strany této skupiny lidí o duchovní službu. Je to dané možná i tím, že do věznice dochází pouze evangelický kněz a to pouze 1x měsíčně.

Za nedostatek lze také považovat i chybějící finance do duchovenské péče (včetně platů duchovních), nedostatek římskokatolických kaplanů a duchovních v rámci vězeňské služby ČR.

---

<sup>41</sup> STEJSKA Jaroslav, VOBOŘIL Jindřich, VOŘÍŠEK Radovan: Rady pro služebníky církve. Třebíč, 2004. 6-14.

## Závěr

Cílem dnešní společnosti a hlavně každého z nás by měla být účinná prevence, která musí začít u dětí, nejen vlastních, ale také mládeže. Jsem toho názoru, že náprava situace spočívá v trvalém působení na jedince, zejména v jeho dětském a mladistvém věku. Značné problémy začínají při selhávání výchovné funkce rodiny. Z tohoto důvodu mladí lidé vstupují do part a gangů a dochází k drogovým experimentům.

Poté se tito mladí lidé mohou dostat do přeplněných věznic, kde díky velkému počtu odsouzených dochází k nedostatečné diferenciaci. Jedná se zejména o prvotrestané pachatele a pachatele méně závažných trestných činů, u kterých se ještě vyskytuje šance na resocializaci.

Pozornost ve věznicích se věnuje přípravě každého odsouzeného, i odsouzeného toxikomana na návrat do společnosti. Po propuštění je odsouzenému předána finanční částka na stravu a jízdné do místa bydliště a je mu sděleno, že do tří pracovních dnů se musí nahlásit u své zdravotní pojišťovny.

Tito lidé se mohou vrátit do své staré party a mohou dále zneužívat drogy, páchat nadále trestnou činnost. Přitom by u většiny lidí stačilo, aby změnili prostředí a styl svého života, našli si práci a realizovali se v ní.

Oddíl bezdrogové zóny ve Věznici Horní Slavkov v letošním roce vstupuje do sedmého roku své existence. Práce vychovatele na bezdrogové zóně není stereotypní. Komunikace specialistů s odsouzenými by měla probíhat na oboustranné bázi (oboustanné důvěře).

Odsouzený by se měl naučit svěřovat se svými problémy a specialistu, zvláště pak vychovatel, by se měl naučit co nejlépe situaci vyhodnotit a na problému s odsouzeným spolupracovat. Práce vychovatele znamená pomoc.

Odsouzený je veden k tomu, aby převzal osobní odpovědnost za své přestupky i v majoritní společnosti.

Vězni jsou skupina osob, která je snad nejvíce zasažena zlem, ale i tito lidé potřebují, ať se nám to líbí nebo ne, naši pomoc. Musíme jim pomoci a podat pomocnou ruku, neboť za ně zodpovídáme my i společnost, ve které žijeme. Pracovníci VS ČR, duchovní, nejsou pouze její výkonnou složkou, ale současně i reprezentanty této společnosti.

Na závěr své práce si dovoluji citovat větu, která podle mého názoru vystihuje smysl a snahu působení věřícího člověka vůči lidem, kteří pomoc potřebují:

„Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“ (Mt 25,40)

## PŘEHLED POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MKN - Mezinárodní klasifikace nemoci

THC - tetrahydrokannabinol

DP - drogová prevence

KO - Krizové oddělení

ČRD - Časový rozvrh dne

BZ - Bezdrogová zóna

ZVTOS- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

PSVD - prostupná skupina vnitřní diference

KVP - kulturně výchovný program

VDP - Vězeňská duchovní péče

ČCE - Českobratrská církev evangelická

## Seznam použité literatury

CENCINI A.: Bůh je můj přítel. Psychologie seberealizace a autoidentifikace v Bohu. Praha: Paulinky, 1997.

Dohoda o duchovní službě mezi Vězeňskou službou ČR a Ekumenickou radou církví ČR a Českou biskupskou konferencí ze dne 28.7.1999.

DUŠEK K. a JANÍK A.: Drogy a společnost. Praha: AVICENUM zdravotní nakladatelství, 1995.

KALINA Kamil: Drogy a drogová závislost. Úřad vlády ČR, 2003.

MIOVSKÝ Michal, SPIRIG Hafale, HAVLÍČKOVA Miroslava: Vězeňství a nelegální drogy. Úřad vlády ČR, 2003.

Nařízení č. 27/2001 generální ředitelky VS ČR o organizaci duchovní služby ve Vězeňské službě ČR, Č.j.: 262/2001-GŘ/417, PRAHA 13.6.2001.

NEŠPOR Karel: Návykové chování a závislost. Praha: PORTÁL, Klapkova 2. 2003.

OPATRNÝ Aleš: Malá příručka pastorační péče o nemocné. Praha, 1995.

OPATRNÝ Aleš: Pastore v méně obvyklých situacích. Praha, 2005.

PAOLO Giglioni: Svátosti Krista a církve. KN Kostelní vydří, 1996.

PRESL J.: Drogová závislost. MAXDORF: ISBN-80-85 800-Z5-X. Praha, 1995.

STEJSKAL Jaroslav, VOBOŘIL Jindřich, VOŘÍŠEK Radovan: Rady pro služebníky církvi, Třebíč, 2004.

Sbírka zákonů č. 169/1999 ze dne 30.června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

VÁGNEROVÁ Marie: Psychopatologie pro pomáhající profese. PORTÁL: Klapkova 2, Praha, 2004.

### Elektronický zdroj informací:

<http://www.helcom.cz>

## **Seznam příloh:**

**Příloha č. I:** Provozní řád oddílu bezdrogové zóny ve Věznici Horní Slavkov

**Příloha č. II:** Návrh na zařazení do oddílu bezdrogové zóny

**Příloha č. III:** Návrh na vyřazení z oddílu bezdrogové zóny

**Příloha č. IV:** Směrnice vedoucího oddělení výkonu trestu k organizaci a realizaci týmové práce zaměstnanců oddělení výkonu trestu na ubytovnách odsouzených



## **Provozní řád oddílu mladých a prvotrestaných odsouzených umístěných v bezdrogové zóně, s výrazným pozitivním přístupem k účelu výkonu trestu odnětí svobody**

Pro mladé odsouzené (ve věkové kategorii od 18-ti do 26-ti let) a prvotrestané s výrazným pozitivním přístupem k účelu výkonu trestu umístěné v bezdrogové zóně, je v rámci vnitřní diferenciacce vyčleněn oddíl na ubytovně „C“ s kapacitou maximálně 40 osob.

Účelem je zabezpečení realizace ustanovení zákona výkonu trestu odnětí svobody, o odděleném umístění a zacházení s těmito kategoriemi odsouzených a omezit jejich kontakt s návykovými látkami spadajícími pod souhrnný pojem droga.

Cílem je vytvářet u zařazených odsouzených motivační podmínky pro sebevýchovné osobní aktivity, formovat jejich odolnosti k zátěžovým situacím a společensky žádoucí náhled na drogu a její zneužívání, posilovat morálně-volní vlastnosti a vybavovat je potřebnou sumou znalostí a dovedností k úspěšnému zařazení do občanského života.

### **Článek 1**

#### **Zařazování odsouzených**

1/ Do tohoto oddílu jsou zařazováni odsouzení na základě projednání návrhu v odborné komisi a po schválení vedoucím oddělení výkonu trestu:

- a) Přímo z nástupního oddělení
- b) Ze základního oddílu

2/ Návrh na umístění do tohoto oddílu podává písemnou formou a s odůvodněním:

- a) Vychovatel nástupního oddělení (vychovatel základního oddílu) – na základě dostupných informací o osobnosti odsouzeného, o projevech chování ve výkonu vazby a trestu (případně předchozích výkonů trestů), na základě respektování ustanovení příslušných právních norem a nařízení.
- b) **Odborní pracovníci oddělení výkonu trestu (členové odborné komise - speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník)** - na základě získaných anamnestických údajů, psychologického vyšetření a odborného posouzení osobnosti odsouzeného při respektování ustanovení příslušných právních norem a nařízení.

3/ Základní podmínky pro podání návrhu na zařazení odsouzeného do oddílu bezdrogové zóny:

- a) Odsouzený patří do kategorie mladý odsouzený nebo je prvotrestaný
- b) Odsouzený prokázal výrazný pozitivní přístup k účelu výkonu trestu odnětí svobody, nebo na základě zpracování komplexní zprávy jsou u něj pro to předpoklady
- c) Odsouzený podal písemnou žádost prostřednictvím stanoveného tiskopisu o zařazení do bezdrogové zóny, jejíž součástí je prohlášení o zavázání se k dobrovolnému respektování pravidel a zásad chování, stanovených v tomto provozním řádu.
- d) Případnému zařazení nebrání stanovené kontraindikace umístění v bezdrogové zóně
- e) U odsouzeného je zpracováno čtvrtletní hodnocení prokazující odpovědné plnění stanoveného programu zacházení a plnění stanovených povinností.

4/ Odsouzený zařazený do oddílu je zejména :

- Podrobit se dobrovolně kontrolám abstinence drog.
- Podrobit se dobrovolně odběru tělních tekutin.

## **Článek 2**

### **Vyřazování odsouzených**

1/ Odsouzený je z tohoto oddílu vyřazen:

- a) ukončením výkonu trestu odnětí svobody
- b) přeřazením do věznice mírnějšího typu
- c) podmíněným propuštěním
- d) z důvodu nezájmu ze strany odsouzeného na reaktivaci volných vlastností a dovedností
- e) pro hrubé porušení základních norem upravujících výkon trestu odnětí svobody
- f) pro úmyslné neplnění a porušování stanovených úkolů programu zacházení
- g) pro zneužití drogy
- h) pro odmítnutí podrobit se kontrole abstinence
- i) pro odmítnutí podrobení se odběru tělních tekutin

- 2/ Návrh na vyřazení odsouzeného (pod bodem d, e, f, g, h, i) podává kmenový vychovatel oddílu písemnou formou s odůvodněním
- 3/ Podaný návrh je po projednání v odborné komisi (speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník) předložen vedoucím oddělení výkonu trestu k rozhodnutí.
- 4/ V případě vyřazení odsouzeného (pod body d, e, f, g, h, i) je zpravidla odsouzený zařazen do základního oddílu.

### **Článek 3**

#### **Vybavení oddílu a stravování**

- 1/ Odsouzení jsou ubytováni na celách se standardním vybavením. Na základě dohody se speciálním pedagogem mohou provést estetickou výzdobu cel, chodby a dalších společných prostor oddílu.
- 2/ Oddíl má samostatnou kulturní místnost, posilovnu, relaxační místnost, dílnu, zájmové místnosti a je vybaven barevným televizním přijímačem, videopřehrávačem, radiopřijímačem, hudebními nástroji.
- 3/ Strava, kterou je povinen odebrat osobně na základě předložené stravenky, je vydávána na ubytovně a konzumována na oddíle ve vyčleněném prostoru. Odsouzení jsou povinni pečovat a dbát o čistotu jídelního nádobí, příborů a dodržovat dané hygienické předpisy a normy.
- 4/ Vystrojování, koupání, osobní hygiena a zdravotní péče je realizována dle příslušného ustanovení VŘV.

### **Článek 4**

#### **Vycházky**

- 1/ Vycházky jsou prováděny na vycházkovém dvoře pro odsouzené, dle stanoveného ČRD pro tento oddíl. V této době vycházek a v době osobního volna lze realizovat zájmové a sportovní aktivity po dohodě s vychovatelem (pedagogem volného času).

## **Článek 5**

### **Přehled programu zacházení**

- 1/ Odsouzení jsou vedeni k zdravému sebeprosazování, k schopnosti spolupracovat s druhými, k uvážlivé orientaci v hodnotovém systému a k větší míře samostatného rozhodování.
- 2/ Odsouzeným je umožněno zapojit se do činnosti zájmových kroužků a aktivit, které jsou v rámci kroužků ustanoveny.
- 3/ V závislosti na zájmu a dle potřeb je poskytována poradenská péče v sociálně právní a protidrogové oblasti, individuální psychoterapeutická péče v napomáhání hledání alternativ směřujících ke změně postojů, způsobů chování a řešení interpersonálních vztahů.
- 4/ V rámci naplňování programových aktivit a uplatňování relaxačních a zájmových činností je realizováno sledování vhodných naučných a relaxačních audiovizuálních programů a besed dle plánu KVP.
- 5/ Za účelem naplňování poslání oddílu v bezdrogové zóně je každý odsouzený zařazen do tohoto oddílu povinen zúčastňovat se následujících aktivit:
  - Nácviku komunikačních dovedností.
  - Výkladu a besed z oblasti sociálně právní a protidrogové problematiky.
  - Nácviku řešení mezilidských konfliktů přijatelným způsobem.
  - Akcí směřujících do utváření a formování sociální dovednosti, dovednosti sebeprosazování a dovednosti odmítání.
  - Sportovní, zájmová a relaxační činnost je prováděna dle plánu KVP oddílu. Ke sportovnímu využití odsouzení využívají sportovní vybavení oddílu (posilovna, kulečnick, stolní tenis) a hřiště pro odsouzené.

## **Článek 6**

### **Závěrečné ustanovení**

- 1/ Tento provozní řád oddílu prvotrestaných a mladých odsouzených s výrazným pozitivním přístupem k účelu VTOS konkretizují a upřesňují příslušná ustanovení ŘVTOS a VŘV.
- 2/ Vyjímky v provozu tohoto oddílu povoluje VOVT.

**Věznice Horní Slavkov**

**Žádost odsouzeného o zařazení do bezdrogové zóny**

**Id.kód: jméno a příjmení:**

Žádám o zařazení do bezdrogové zóny na ubytovně C4. Zavazuji se k dodržování pravidel a zásad chování stanovených v řádu bezdrogové zóny. Prohlašuji, že nebudu užívat psychotropní a jiné návykové látky. Kdykoliv se podrobím odběru tělních tekutin či jiné zkoušce na zjištění abstinence.

Dne: Podpis žadatele:

**Vyjádření komise k zařazení odsouzeného:**

Komise:

psycholog .....doporučuji – nedoporučuji

spec. pedagog .....doporučuji – nedoporučuji

soc. pracovník .....doporučuji – nedoporučuji

Rozhodnutí komise ze dne:

Komise doporučuje – nedoporučuje zařadit odsouzeného dnem

schvaluji – neschvaluji Vrchní komisař

vedoucí oddělení výkonu trestu

mjr. Bc. Jiří GROSMAN

**Datum: Podpis předsedy komise:**

**Návrh na vyřazení odsouzeného:**

Důvod vyřazení:

Komise:

psycholog .....doporučuji – nedoporučuji

spec. Pedagog .....doporučuji – nedoporučuji

soc. Pracovnice .....doporučuji – nedoporučuji

**Rozhodnutí komise ze dne:**

Komise doporučuje – nedoporučuje vyřadit odsouzeného dnem

schvaluji – neschvaluji

Vrchní komisař  
vedoucí oddělení výkonu trestu  
mjr.Bc. Jiří GROSMAN

Příloha č. III.

**Datum: Podpis předsedy komise:**

## N Á V R H

**na zařazení – vyřazení odsouzeného do z oddílu mladých dospělých a prvotrestaných umístěného v bezdrogové zóně v budově C. 4. patro**

z.č.:.....Příjmení a jméno.....nar.:.....

Do tohoto oddílu jsou zařazeni odsouzení ve věkové kategorii od 18-ti do 26-ti let a prvotrestaní odsouzení.

Návrh na umístění podává vychovatel:

- a) z nástupního oddělení
- b) ze základního oddílu

### **Kritéria pro zařazení do tohoto oddílu jsou:**

- a) odsouzený patří do kategorie mladý odsouzený a prvotrestaný bez omezení věku
- b) odsouzený prokázal výrazný pozitivní přístup k účelu výkonu trestu, nebo na základě zpracování komplexní zprávy jsou u něj pro to předpoklady
- c) odsouzený podal písemnou žádost na stanoveném tiskopisu o zařazení do bezdrogové zóny
- d) případnému umístění v bezdrogové zóně nebrání stanovené kontraindikace
- e) u odsouzeného je zpracováno kladné čtvrtletní hodnocení prokazující odpovědné plnění stanoveného programu zacházení

Dne:.....  
vychovatel

### **Odsouzený je z tohoto oddílu vyřazen:**

- a) ukončením VTOS
- b) přeřazením do mírnějšího typu věznice
- c) podmíněným propuštěním
- d) z důvodu nezájmu ze strany odsouzeného na reaktivaci volných vlastností a dovedností
- e) pro hrubé porušení základních norem upravujících VTOS
- f) pro úmyslné neplnění a porušování stanoveného programu zacházení
- g) pro zneužití drogy
- h) pro odmítnutí podrobit se kontrole abstinence
- i) pro odmítnutí podrobit se odběru tělních tekutin

Dne:.....  
vychovatel

## Směrnice VOVT k organizaci a realizaci týmové práce zaměstnanců OVT na ubytovnách odsouzených

### I.

#### Účel a poslání výchovných týmů

1. Posláním výchovných týmů je zabezpečit těsnou propojenost a úzkou součinnost členů týmu v dosahování požadované efektivity realizace norem a normativ upravujících VTOS u odsouzených.
2. Účel týmové práce zaměstnanců OVT na ubytovnách odsouzených spočívá zejména :

Prostřednictvím vzájemné součinnosti členů týmu **zajistit :**

- a) dodržování zásad vnitřní bezpečnosti věznice v souladu s ustanovením příslušných nařízení,
- b) nepřetržitý dohled nad činností, způsobech chování a jednání odsouzených a plnění ustanovení vyplývajících ze zákona o VTOS, ŘVT, VŘV, VGŘ, NŘV, nařízení vedení věznice, MP VOVT a úkolů i opatření řídicích funkcionářů OVT,
- c) vysoký stupeň kázně a pořádku, požadované způsoby chování odsouzených na ložnicích, ubytovnách, akcích a aktivitách dle VŘV
- d) důslednou organizovanost činnosti odsouzených dle ČRD, Plánů aktivit programu zacházení a dalších skupinových činností,
- e) jednotné soustavné a důsledné výchovné ovlivňování odsouzených, při dodržování stanovené metodiky, návaznosti, individualizace a vědeckosti,
- f) sběr a přenos informací o chování odsouzených a charakteru jejich přístupu k účelu VTOS,
- g) eliminaci projevů tzv. druhého života vězňů.

### II.

#### Organizační zásady týmové práce

1. Výchovný tým na jednotlivých ubytovnách odsouzených je tvořen:
  - speciálním pedagogem,
  - vychovateli oddílů umístěných na ubytovně,
  - lektory-instruktory vyčleněné pro danou ubytovnu,
  - dozorci vykonávajícími službu na dané ubytovně.
2. Na činnosti výchovných týmů participují:
  - inspektoři dozorčí služby,
  - psychologové OVT,
  - sociální pracovníci OVT.
3. Vedoucím výchovného týmu je určený speciální pedagog. Z výkonu této funkce mu vyplývají tyto pravomoci:
  - Organizovat, řídit činnost vychovatele, metodicky vést lektory a dozorce a kontrolovat činnost členů týmu tak, aby účel a poslání výchovného týmu byl průběžně a nepřetržitě zabezpečován,
  - nařizovat členům týmu plnění úkolů souvisejících s posláním a účelem výchovného týmu,

- vydávat závazné metodické pokyny všem členům týmu ke způsobům zacházení s odsouzenými na ubytovně.

### III.

## Základní povinnosti členů výchovného týmu

1. Povinnosti vedoucího výchovného týmu – speciálního pedagoga:
  - a) mít přehled o aktuální situaci na ubytovně a v jednotlivých oddílech a o stavu realizace opatření směřujících k účelu VTOS. Sledovat důvody a příčiny narušování a nedodržování ČRD, plánovaných aktivit PZ, stanovených akcí, atd. Ke zjednáání nápravy přijímat vlastní opatření a vyžadovat intervence řídicích funkcionářů OVT,
  - b) organizačně zajišťovat v součinnosti s IDS opatření směřujících do vnitřní bezpečnosti ve věznici,
  - c) metodicky usměrňovat činnost členů týmu v naplňování účelu týmové práce,
  - d) operativně úkolovat a kontrolovat členy týmu k plnění opatření souvisejících s účelem týmové práce,
  - e) ujednocovat způsoby realizace stanovených opatření k plnění norem, normativů a pokynů upravujících VTOS u odsouzených,
  - f) prosazovat pedagogické principy a zásady ve výchovné ovlivňování, s důrazem na uplatňování kázeňské pravomoci, individuálně výchovnou práci s výchovnou práci se skupinami odsouzených,
  - g) svolávat operativní porady členů týmu,
  - h) předávat a doporučovat VOVT:
    - informace o aktuálním stavu plnění účelu týmové práce
    - opatření k ujednocování metodiky realizace účelu týmové práce v rámci celého oddělení,
    - návrhy na zkvalitňování efektivity týmové práce,
    - hodnocení výslednosti týmové práce a podílů jednotlivých členů výchovného týmu na plnění účelu týmové práce,
    - doporučení k úpravám stávajících a k zaměřenosti případných nových interních norem OVT,
  - i) vyžadovat od všech členů týmu osobní odpovědnost za kvalitu plnění úkolů a opatření k realizaci účelu týmové práce,
  - j) spolupracovat se zástupci VOVT a dalšími vedoucími výchovných týmů, případně zaměstnanci OVT při:
    - využívání vyčleněných prostorů pro aktivity PZ,
    - návaznosti akcí ČRD a aktivit PZ,
    - vzájemné výpomoci v zajišťování akcí ČRD a PZ,
    - v zabezpečování akcí a aktivit mezi ubytovnami odsouzených a v rámci věznice jako celku,
  - k) informovat členy týmu a konkretizovat úkoly stanovené z jednání vedení věznice, shromáždění vedoucích, plánovaných a operativních porad s časovou ohraničeností a osobní odpovědností za jejich realizaci,
  - l) seznamovat členy týmu s opatřeními vyplývajícími z vydaných NGR, NŘV, ML, a dalších normativ i závazných stanovisek,
  - m) přijímat opatření k odstraňování nedostatků a využívání rezerv zjištěných kontrolní činností vedoucích funkcionářů s časovou ohraničeností a osobní odpovědností,
  - n) organizovat předávání informací o charakteru chování a jednání odsouzených, jejich aktivitách, přístupech k PZ, plnění povinností, ukázněností atd.



## 2. Povinnosti vychovatele zařazeného do výchovného týmu:

- a) zodpovědně plnit úkoly a metodické pokyny stanovené vedoucím týmu směřující do účelu týmové práce,
- b) důsledně plnit opatření vnitřní bezpečnosti ve věznici,
- c) aktivně, dle potřeby zastupovat dalšího člena týmu v zabezpečování akcí stanovených ČRD a Plánem aktivit PZ,
- d) v rámci týmu získávat a předávat informace o projevech chování a jednání odsouzených, stavu kázně a pořádku na oddílech, ubytovně a dalších prostorách věznice, dále o organizovanosti činnosti odsouzených a plnění stanovených ke opatření a úkolů,
- e) zaznamenávat do OK odsouzeného (Záznamy o průběhu trestu) všechny poznámky týkající se účelu týmové práce,
- f) spolupracovat s dalšími členy týmu v zabezpečování a realizaci účelu týmové práce
- g) poskytovat pomoc dalším členům týmu v plnění stanovených úkolů a opatření,
- h) informovat vedoucího týmu o relevantních skutečnostech souvisejících s účelem týmové práce a poznatcích o stavu plnění úkolů a opatření,
- i) podávat návrhy a doporučení ke zkvalitňování efektivity týmové práce.

## 3. Povinnosti lektora-instruktora zařazeného do výchovného týmu:

- a) zodpovědně plnit úkoly a metodické pokyny stanovené vedoucím týmu směřující do účelu týmové práce,
- b) důsledně plnit opatření vnitřní bezpečnosti ve věznici,
- c) dle pokynů vedoucího týmu se podílet na organizování činnosti odsouzených a k zajištění chodu ubytovny odsouzených,
- d) předávat informace vychovatelům týmu o projevech chování a jednání odsouzených, stavu kázně a pořádku na oddílech, ubytovně a dalších prostorách věznice,
- e) aktivně poskytovat pomoc dalším členům týmu v plnění stanovených úkolů a opatření,
- f) spolupracovat s dalšími členy týmu v zabezpečování a realizaci účelu týmové práce,
- g) informovat vedoucího týmu o relevantních skutečnostech souvisejících s účelem týmové práce a poznatcích o stavu plnění úkolů a opatření,
- h) podávat návrhy a doporučení ke zkvalitňování efektivity týmové práce.

## 4. Povinnosti dozorce zařazeného do výchovného týmu:

- a) zodpovědně plnit úkoly a metodické pokyny stanovené vedoucím týmu a IDS směřující do účelu týmové práce,
- b) důsledně plnit opatření vnitřní bezpečnosti ve věznici,
- c) dle pokynů vedoucího týmu se podílet na organizování činnosti odsouzených a zajišťování chodu ubytovny odsouzených,
- d) předávat informace vychovatelům týmu o projevech chování a jednání odsouzených, stavu kázně a pořádku na oddílech a prostorách věznice,
- e) zvýšenou pozornost věnovat prosazování a vyžadování plnění povinností od odsouzených, stanovených ZVTOS, ŘVT, VŘV, úkolů a opatření směřujících do stavu kázně, pořádku a organizovanosti činnosti odsouzených dle ČRD,
- f) spolupracovat s dalšími členy týmu v zabezpečování a realizaci účelu týmové práce,
- g) aktivně poskytovat pomoc dalším členům týmu v plnění stanovených úkolů a opatření,

- h) informovat vedoucího týmu o relevantních skutečnostech souvisejících s účelem týmové práce a poznatcích o stavu plnění úkolů a opatření,
- i) zvláštní pozornost věnovat plnění účelu týmové práce u přiděleného oddílu ubytovny odsouzených.

## IV. Organizační opatření

1. Průběžně zabezpečovat znalost ustanovení a metodiku realizace této Směrnice a její konkretizace do podmínek daného týmu u všech členů týmu.  
Odpovídá : vedoucí týmu
2. Stanovovat patronaci dozorců týmů nad konkrétním oddílem ubytovny odsouzených.  
Odpovídá : vedoucí týmu
3. Realizovat těsnou součinnost mezi vychovateli oddílů a určenými patrony z řad dozorců týmu.  
Odpovídá : vychovatel a dozorcí
4. Dbát na jednotnost, soustavnost, systematičnost, propojenost a příkladnost ve výchovném ovlivňování odsouzených v rámci příslušného výchovného týmu.  
Odpovídá : členové týmu
5. Uplatňovat hlavní principy zacházení s odsouzenými s důrazem na humanizaci, normalizaci, odpovědnost, bezpečnost, progresivnost a neodlučnost.  
Odpovídá : členové týmu
6. Tato směrnice nabývá platnosti dnem : 1.7.2005

## ANNOTATION

Theses: TREATMENT PROGRAMME AND POSSIBILITIES OF SPIRITUAL LIFE  
DEVELOPMENT OF THE ADDICTED YOUNGS AND THE FIRST  
OFFENDERS IN THE PRISON OF HORNÍ SLAVKOV

Aim: Optimization of individually dealt treatment programmes, thematic concentration on suitable methods of treatment with the convicted and effective interconnection system of individual, team educational work, pastoral, advisory service and using up specialized institutions, established by the Prison Guard, concerning a certain kind of convicted people having drug experience.

Main topics: - spiritual care  
- drug addiction  
- prisoner  
- drug addicts  
- drug zone

Údaj o počtu znaků počítaných včetně mezer a poznámek (bez příloh) - 95 992